

Pirkko Järvelä & Olli Rosenqvist

Ikääntyvien kulttuuritoiminta maaseutukuntien voimavarana

Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Kokkola 2007

ISBN 978-951-39-2946-6 (pdf)

Esipuhe

Väestön ikääntyminen on kaksikasvoinen ilmiö, ja se tulee ymmärretyksi eri tavoin yhteiskunnan erilaisilla toimintakentillä. Viimeaikaisessa yhteiskunnan tulevaa kehitystä koskevassa keskustelussa ikääntyminen on tavallisesti ymmärretty uhkaksi tai ongelmaksi, jota on pyrittävä poistamaan yhteiskunnallisin toimenpitein. Esimerkiksi maaseutupolitiikassa on kannettu huolta maaseudun ikääntyvän väestön hyvinvointipalvelujen turvaamisesta. Huolissaan on oltu myös siitä, riittääkö maaseudun järjestötoimintaan toimijoita nykyisten aktivistien jättäessä vastuun nuoremmille toimijoille. Jos vaihdetaan näkökulmaa, ikääntyvä väestö voidaan nähdä myös maaseudun mahdollisuutena: tähän asti suurelta osin käyttämättömänä henkisenä voimavarana. Tämä tutkimus on syntynyt tarpeesta kartoittaa näitä piileviä mahdollisuuksia.

Tutkimuksessa selvitetään Suomen maaseutukunnissa asuvien 60–75-vuotiaiden ikääntyvien ihmisten valmiuksia ja halukkuutta olla entistä aktiivisemmin ja monipuolisemmin mukana kehittämässä ja luomassa maaseutukulttuuria. Ikääntyvän väestön aktivoimisen toivotaan johtavan paitsi yksilöllisen ja yhteisöllisen hyvinvoinnin parantumiseen myös maaseudun identiteetin vahvistumiseen ja maaseudun imagon parantumiseen. Lisäksi ikääntyvän väestön kulttuurisen aktiivisuuden lisäämisen kautta voidaan pyrkiä kaventamaan sukupolvien välisiä etäisyyksiä ja ehkäisemään ikääntyvien sosiaalista syrjäytymistä.

Tutkimuksella on ollut monta tekijää. Tutkimussuunnitelman on laatinut Kari Ilmonen. Tutkimuksessa käytetyn kyselylomakkeen ja siihen liittyvän saatekirjeen ovat suunnitelleet Pekka Junkala ja Kari Ilmonen. Kyselyvastaukset on syöttänyt tietokoneelle Mari Erkkilä. Olli Rosenqvist on vastannut kyselyvastauksia koskevien tilastanalyysien suorittamisesta. Pirkko Järvelä on kantanut päävastuun tutkimuksen teoriataustaan perehtymisestä. Analyysien tulkinnoista, teorian ja empirian yhteen niveltämisestä sekä raportin kirjalliseen muotoon saattamisesta vastaavat Pirkko Järvelä ja Olli Rosenqvist yhdessä. Tutkimuksen ovat rahoittaneet Kunnallisalan kehittämissäätiö, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius ja Chydenius-Instituutin kannatusyhdistys. Lämpimät kiitokset kaikille tekijöille ja rahoittajille.

Kokkolassa 23.8.2007

Pirkko Järvelä ja Olli Rosenqvist

Sisältö

Esipuhe	3
Sisältö	4
1 Tutkimuksen tarkoitus	8
1.1 Tausta.....	8
1.2 Tavoitteet.....	8
2 Teoreettisia lähtökohtia	9
2.1 Kontekstuaalinen ikääntymisen tutkiminen.....	9
2.2 Aktiivisuus, irtaantuminen, jatkuvuus	11
2.3 Voimavaranäkökulma.....	14
2.4 Keskeiset käsitteet: ikääntyvä, kulttuuri, maaseutu	16
3 Empiirisen aineiston hankinta ja analysointi	20
3.1 Postikysely	20
3.2 Ristiintaulukointi	20
3.3 Ristiintaulukoiden raportointi	21

4	Ikääntyvien kulttuurisen aktiivisuuden tila maaseutukunnissa	22
4.1	Järjestötoimintaan osallistuminen	22
4.1.1	Järjestötoimintaan osallistuminen aktiivisuuden mittarina	22
4.1.2	Kulttuuri- tai taidealan järjestötoimintaan osallistuminen.....	23
4.1.3	Liikunta-alan järjestötoimintaan osallistuminen.....	23
4.1.4	Kotipaikkakeskeiseen (kylä, asuinalue, seutu) järjestötoimintaan osallistuminen	24
4.1.5	Uskonnolliseen järjestötoimintaan osallistuminen	24
4.1.6	Sitoutumattomaan eläkeläisjärjestötoimintaan osallistuminen	25
4.1.7	Maaseudun neuvontajärjestötoimintaan osallistuminen.....	25
4.2	Halukkuus osallistua säännöllisesti kulttuuritoimintaan.....	25
4.3	Halukkuus osallistua kulttuuritoimintaan eri aluetasoilla	26
4.3.1	Kulttuurinen aluesamastuminen.....	26
4.3.2	Oma kylä tai asuinalue	26
4.3.3	Kunta	26
4.3.4	Seutukunta tai maakunta.....	27
4.3.5	Valtakunta	28
4.4	Halukkuus osallistua kulttuuritoimintaan eri-ikäisten kanssa	28
4.4.1	Negatiivinen ja positiivinen ikäsyryntä.....	28
4.4.2	Ikääntyvien suhde samanikäisiin.....	28
4.4.3	Ikääntyvien suhde keski-ikäisiin.....	29
4.4.4	Ikääntyvien suhde nuoriin	30
4.4.5	Ikääntyvien suhde lapsiin	30
4.5	Harrastamisaktiivisuudesta joissakin kulttuurimuodoissa	30
4.5.1	Ikääntyvien aktiivisuuden moninaisuudesta	30
4.5.2	Liikunta	31
4.5.3	Kirjojen lukeminen	31
4.5.4	Käsityöt	32
4.5.5	Kirjoittaminen	32
4.5.6	Musiikki	33
4.5.7	Kuvataide.....	33

5	Ikääntyvien valmiudet paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämiseen	34
5.1	Valmiudet hyödyntää erilaisia voimavaroja.....	34
5.1.1	Voimavaroja kuvaavat mittarit.....	34
5.1.2	Elämäkokemuksen hyödyntäminen.....	34
5.1.3	Ammattitaidon hyödyntäminen.....	35
5.1.4	Ajankäytön hyödyntäminen	36
5.1.5	Sosiaalisten suhteiden hyödyntäminen.....	36
5.1.6	Valmius taloudellisiin panostuksiin	36
5.2	Valmiudet paikallisen kulttuurin kehittämiseen	37
5.2.1	Kiinnostus kulttuuritapahtuman järjestämiseen.....	37
5.2.2	Kiinnostus sukututkimuspiiriin	38
5.2.3	Kiinnostus perinnepiiriin	38
5.2.4	Kiinnostus museotoimintaan	39
5.2.5	Kiinnostus kylä- tai kaupunginosakirjan tekoon.....	39
5.2.6	Kiinnostus musiikkiesityksen valmisteluun.....	39
5.2.7	Kiinnostus teatteriesityksen valmisteluun.....	40
5.2.8	Kiinnostus kuvataidenäyttelyn valmisteluun	40
6	Ikääntyvien kulttuuritoiminnan yksilöllisistä ja yhteiskunnallisista merkityksistä	41
6.1	Aktiivisen kulttuuritoiminnan hyödyllisyys ja vaikutukset ikääntyville.....	41
6.1.1	Mielialavaikutukset.....	41
6.1.2	Vaikutukset sosiaalisten suhteiden ylläpitoon.....	42
6.1.3	Koetut terveysvaikutukset	42
6.1.4	Vaikutukset tarpeellisuuden tunteeseen.....	43
6.2	Laajamittaisen ikääntyvien kulttuuritoiminnan hyödyllisyys kunnalle.....	43
6.2.1	Hyödyllisyys kuntalaisten hyvinvoinnille.....	44
6.2.2	Sosiaalisen eriarvoisuuden väheneminen kunnassa	44
6.2.3	Hyödyllisyys kunnan imagolle.....	44
6.2.4	Hyödyllisyys kunnan taloudelle	45

6.3	Kunnan erilaisten panostusten tärkeys ikääntyvien kulttuuritoiminnan kehittämisessä.....	45
6.3.1	Kunnan myönteinen asenne.....	46
6.3.2	Panostukset tiloihin ja paikkoihin.....	46
6.3.3	Panostukset koulutukseen ja ohjaukseen.....	46
6.3.4	Taloudelliset panostukset.....	47
6.3.5	Henkilöstöpanostukset	47
7	Yhteenveto.....	48
7.1	Ikääntyvien kulttuurinen aktiivisuus	48
7.2	Ikääntyvien valmius paikallisen kulttuurin kehittämiseen	49
7.3	Kulttuuritoiminnan arvostus	50
7.4	Onko hyödyntämätöntä potentiaalia?	50
	Kirjallisuus	52
	Liitteet 1 ja 2	

1 Tutkimuksen tarkoitus

1.1 Tausta

Keskittyvän aluekehityksen ja ikääntyvän väestörakenteen oloissa on tullut ajankohtaiseksi pohtia, voitaisiinko ikääntyviä hyödyntää nykyistä enemmän maaseutualueiden kehittämisessä. Suomen kunnat painiskelevat tällä hetkellä kunta- ja palvelurakennemuutosten paineissa: tavoitteena on kunnallisen palvelutuotannon tehostaminen. Maaseudun kulttuuri on yksi niistä toiminnan kentistä, joilla ikääntyvien mahdollisesti käyttämättöminä olevia voimavaroja voidaan yrittää saada nykyistä tehokkaammin hyötykäyttöön. Samalla kulttuuritoimintaa voidaan kehittää välineenä, jolla maaseudun identiteettiä ja vetovoimaa vahvistetaan.

Väestön ikääntyminen on Suomessa hyvin ajankohtainen asia, sillä niin sanotut suuret ikäluokat ovat tulossa eläkeikään vuoden 2010 tienoilla. Ikääntymisen merkitys yksilölle on muuttunut aikojen kuluessa niin, että yhä vanhemmat ja yhä harvemmat kokevat itsensä vanhaksi. Ikääntyvien sanotaan nykyisin olevan terveempiä ja aktiivisempia kuin aiemmin. Biologisen ja koetun iän välinen epätasapaino näyttää Jyrkämän (1995, 104) raportointien, vuonna 1988 kerättyjen tietojen perusteella vaihtelevan maaseutu-kaupunki-akselilla. Tuolloin Tampereella asuneista 65–74-vuotiaista 20 prosenttia koki itsensä vanhaksi, kun taas vastaavat osuudet maaseutumaisemmillä alueilla olivat: Iisalmessa 33 prosenttia, Parikkalassa 35 prosenttia ja Taivalkoskella 46 prosenttia. Oletettavaa on, että tähän päivään mennessä, lähes 20 vuoden jälkeen, maaseudun ja kaupungin eroavaisuus mainitussa mielessä on supistunut.

Maaseudun kehittämisessä on perinteisesti painotettu maaseudulla vakinaisesti asuvien ihmisten hyvinvoinnin edistämistä. Viime vuosikymmeninä myös loma- ja kakkosasuminen sekä ikääntyvän väestön maallamuuttohalukkuuden hyödyntäminen on alettu nähdä mahdollisuuksia tarjoavina maaseudun kehittämiskohteina. Kauton (2004b, 7) mukaan ikääntyvän väestön näkökulmasta yhteiskuntapolitiikkaa tulee suunnata niin, että se mahdollistaa ihmisen terveen ja aktiivisen ikääntymisen ja että ikääntyvien voimavarat saadaan täysimääräisesti hyötykäyttöön yhteiskunnassa. Yksilöllistyvässä yhteiskunnassa ikääntyvällä on kuitenkin monenlaisia tapoja vanheta. Vanhuuden ei tarvitse merkitä pelkästään rappeutumista ja vähittäistä kuolemaa, vaan se voidaan nähdä monin tavoin uutena mahdollisuutena, vahvuutena ja voimavarana (Koskinen 2004, 37).

1.2 Tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on ensinnäkin selvittää, minkälaisia ja kuinka aktiivisia kulttuurin käyttäjiä ja kehittäjiä Suomen maaseutukunnissa asuvat ikääntyvät ovat nykyisin. Toisena tavoitteena on tutkia ikääntyvien valmiuksia ja halukkuutta olla mukana kehittämässä paikallista kulttuuria. Kolmanneksi tutkimuksessa selvitetään sitä, kuinka tärkeänä elämän ja toiminnan kenttänä ikääntyvät kulttuuritoimintaa pitävät. Lopullisena tavoitteena on esittää arvio siitä, missä määrin ikääntyvässä väestössä on käyttämätöntä potentiaalia, jota voidaan yrittää aktivoida maaseutukulttuurin kehittämisessä.

2 Teoreettisia lähtökohtia

2.1 Kontekstuaalinen ikääntymisen tutkiminen

Ikääntyminen tuo mukanaan enemmän tai vähemmän näkyviä muutoksia, joiden taustat ja etenemisprosessit ovat vanhenemisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteina. Vanheneminen jaetaan perinteisesti kolmeen osatekijään sen mukaan, mitä ilmiöitä tarkastellaan. Biologinen vanheneminen liittyy ihmiskehossa tapahtuviin muutoksiin. Psykkinen vanheneminen viittaa muutoksiin, jotka tapahtuvat ihmisen psyykkisissä toiminnoissa. Sosiaalinen vanheneminen on monitasoinen ja vaikeasti määriteltävissä oleva ilmiö. Karkeasti ajatellen sillä viitataan muuttuvaan ihmiseen, joka elää tietyssä ympäristössä ja kulttuurissa, tietynä historiallisena ajankohtana. (Jyrkämä 1995, 16–17.)

Sosiaalisen vanhenemisen osalta tutkimuksissa käytetään usein Hervosen ja Pohjolan (1983) määritelmää, jonka mukaan sosiaalisella vanhenemisella tarkoitetaan kaikkia niitä yksilön ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa esiintyviä muutoksia, joita ikääntyminen tuo mukanaan. Vanheneminen ymmärretään geneettisesti määräytyvänä prosessina, jota erilaiset ympäristötekijät, sosiaaliset tekijät mukaan lukien, säätelevät. Sosiaalinen vanheneminen voidaan siten nähdä koko vanhenemisprosessin yhdistävänä kehyksenä, joka nivoo yhteen biologisen, psykologisen ja sosiaalisen vanhenemisen. (Jyrkämä 1995, 242.) Jyrkämän (2001, 279) mukaan sosiaalisessa vanhenemisessä on kyse prosessista, jota erilaiset ajallisesti ja paikallisesti muuttuvat yhteiskunnalliset tekijät määrittävät, rakenteellistavat ja merkityksellistävät. Käsitteellä viitataan myös siihen, miten yhteiskunnalliset tekijät muovaavat, mutta myös muokkautuvat osaksi ikääntyvien ihmisten elämää ja toimintaa sekä miten ikääntyvät itse vanhetessaan muuttavat ympäristöään ja yhteiskuntaa.

Sosiaalisen vanhenemisen käsitettä on luonnehdittu monista eri näkökulmista ja sen ympärille syntyneet teoreettiset hahmotelmat luovat mielenkiintoisia näkemyksiä ikääntyvän ihmisen ja yhteiskunnan välisistä muuttuvista suhteista, mutta niitä on myös kritisoitu liian normatiivisista otteistaan (Vakimo 2001, 67). Käsitteeseen sisältyvillä termeillä – onnistunut vanheneminen (successful aging), elämäntyytyväisyys ja hyvinvointi – tavallaan ohjeistetaan ikääntyviä yksilötasolla siihen, miten hän onnistuu sopeutumaan vanhenemisen aiheuttamiin muutoksiin. Edellä mainittuihin käsitteisiin liittyvät myös sosiaaligerontologiassa pitkään keskustelua herättäneet yksilöteoriat: aktiivisuus-, irtaantumis- ja jatkuvuusteoriat, jotka esitellään tarkemmin luvussa 2.2.

Yhteiskunta on ihmisten ja ihmisryhmien muodostama sosiaalis-kulttuurinen yhteisö, jota voidaan luonnehtia sille tyypillisten ajattelumallien, arvostusten, tapojen ja normien avulla. Tavat ja arvostukset voivat ilmetä erilaisina eri ikäryhmissä. Kulttuurisena yhteisönä yhteiskunta voidaan käsittää enemmän tai vähemmän yhtenäisenä merkitysmaailmana, jossa merkityksellistetään ja luodaan mielikuvia joistakin asioista, kuten iästä (ikärepresentaatiot, kulttuurisesti tuotetut ja käsitteellistetyt iän eri merkitykset). Yhteiskunta voidaan käsittää myös järjestelmäksi, joka koostuu erilaisista virallisista ja epävirallisista instituutioista (koululaitos, politiikka, perhe jne.). Tämänkaltaisessa yhteiskuntaymmärryksessä keskeisiä ovat sosiaaliset verkostot, jotka voivat koostua sekä virallisista että epävirallisista instituutioista.

Lisäksi yhteiskunta voidaan nähdä kenttänä, roolien näyttämönä, jolla sekä yksilöt että ryhmät ja instituutiotkin toimivat. (Marin 2002, 90.)

Vanhenemisen yhteiskuntatieteellistä tutkimusta nimitetään sosiaaligerontologiaksi, yleisen gerontologian yhtenä osa-alana (Jyrkämä 2001, 276). Sosiaaligerontologiassa käytettyjen käsitteiden syntykonteksti paikantuu länsimaiseen teollistuneeseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin, jonka vanhenemisilmiöitä tutkimuksissa on pyritty selvittämään. Marin on korostanut sosiaaligerontologisen tutkimuksen tehtävänä iän ja ikääntymisen tutkimista sosiologisesta näkökulmasta. Tällainen sosiaaligerontologia ei suuntaudu pelkästään vanhuuden ikäkauden tutkimiseen, vaan myös muiden elämänvaiheiden ja ikääntymisen prosessin tutkimiseen kokonaisuudessaan. (Vakimo 2001, 66.) Sosiaaligerontologisen tutkimuksen keskiössä on sosiaaliseen vanhenemiseen liittyvien ilmiöiden tarkastelu yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen kontekstissa. Tutkimuksissa kiinnitetään huomiota muun muassa yhteiskunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin, jotta ihminen voisi elää ja vanheta haluamallaan tavalla. Lisäksi niissä voidaan tarkastella, mitä mahdollisuuksia ihminen käyttää hyväkseen tai tajuaa ympäristön tarjoavan hänelle, miten yksilö ja yhteiskunta vaikuttavat toistensa laatuun ja kehitykseen sekä miten ikä ja sukupolvi tulevat otetuiksi huomioon näissä yhteisissä. (Marin 2002, 89.)

Yhteiskunnan ja yksilön suhdetta voidaan sosiaalitieteissä tarkastella eri näkökulmista. Yksilö voi olla yhteiskunnan vastapari siten, että yksilö edustaa yksityistä ja yhteiskunta julkista. Ihminen on yhtäältä yhteiskunnan tuotos, mutta toisaalta hän on myös itse luomassa yhteiskuntaa. Ihmisessä voidaan painottaa hänen toimijuuttaan. Tällöin hänet voidaan nähdä esimerkiksi kuluttajana tai tuottajana tai vaikkapa aktiivisena tai passiivisena. Abstraktimmalla tasolla ihminen voidaan nähdä yhteiskunnan pääomana, pääoman tuottajana tai haltijana – yhteiskunnan välttämättömänä voimavarana. Kun näitä peruslähtökohtia peilataan ikääntymiseen, voidaan tarkastella sitä, onko ikääntyvä ihminen kehittyvä ja oppiva vai taantuva ja paikallaan pysyvä, muuttuva vai muuttumaton. (Marin 2002, 90.)

Yhteiskunnalliset muutokset ja väestön ikärakenteiden kehityskulut ovat saaneet tutkijatkin pohtimaan vanhenemisen uusia ilmiötä suhteessa aikaisempiin sosiaaligerontologisiin teorioihin. Kollektiiviset normit elämäntapahtumien ikähaitarin suhteen ovat väljentyneet, ikääntyvien roolit ovat laajentuneet ja ikääntyville suodaan vaihtoehtoisia elämäntapoja (Jylhä 2000, 45). Sosiaaligerontologiaan liittyviä ikääntymisteorioita ja lähestymistapoja on olemassa eritasoisia, -taustaisia ja -tavoitteisia, eivätkä ne välttämättä ole yhteydessä toisiinsa. Osa niistä liittyy yhteiskunnan makrotasolle ja rakenteisiin, osa yhteiskunnan osajärjestelmiin ja instituutioihin, osa yksilöihin ja vuorovaikutukseen. Myös sosiaalisen vanhenemisen käsite voi olla eri tavoin niihin sisäänrakennettuna. Monia teorioita ja käsitteitä on kritisoitu yksipuolisuudesta ja yleisemminkin on käyty keskusteluja siitä, että ne alkavat helposti elää omaa elämäänsä irrallaan tutkimuskontekstistaan. Uusien teoreettisten näkökulmien ja suuntauksien aikaansaamiseksi on käyty keskusteluja. On esimerkiksi toivottu, että ikääntymistutkimukseen kehitettäisiin nykyistä laajempia, monitieteellisempiä teorioita. Ennen kaikkea on korostettu, että ikääntymiseen liittyvissä tutkimuksissa tulisi pyrkiä kontekstuaalisuuteen eli makro- ja mikrotason yhteen nivomiseen (esim. Passuth & Bengtson 1988). Tämä tarkoittaa sitä, että pyritään tarkastelemaan samanaikaisesti ikääntymisen subjektiivista kokemista ja siihen liittyviä yhteiskunnallisia tekijöitä. (Jyrkämä 2001, 291–

292.) Tällaista näkökulmaa tavoitellaan myös tässä, ikääntyvien kulttuuritoimintaa Suomen maaseutukunnissa käsittelevässä tutkimuksessa.

2.2 Aktiivisuus, irtaantuminen, jatkuvuus

Vanhenemisen vaikutuksia ihmisten sosiaaliseen toimintaan on tutkittu monista sosiologian, sosiaalipsykologian ja psykologian teorioiden näkökulmista. Sosiaaligerontologisen keskustelun merkittävimpinä virittäjinä ovat olleet aktiivisuus-, irtaantumis- ja jatkuvuus-teoriat, joiden avulla on pyritty hahmottamaan onnistuneen vanhenemisen mallia. Kyseiset teoriat ovat lähinnä teoreettisia hahmotelmia ja yksilöstrategioita vanhuusikäen siirtymisestä, ei niinkään teorioita koko elinajan kestävästä vanhenemisen prosessista. Ne ovat normatiivisia näkökulmia: ne eivät tarkastele ainoastaan sitä, kuinka ihminen vanhenee ja miten hänen käyttäytymisensä muuttuu. Ne ottavat kantaa myös siihen, miten käyttäytymisen tulisi muuttua tai olla muuttumatta tarjoten samanaikaisesti sopeutumisen keinoja ja onnistuneen vanhenemisen lopputuloksia. Aktiivisuutta, irtaantumista ja jatkuvuuden ylläpitoa koskevat teoriat ovat oman aikakautensa tuotteita, mutta ne esiintyvät usein vähintään piiloisesti nykyisissäkin ikääntymistä koskevissa kirjoituksissa. (Jylhä 1990, 114–115.)

Aktiivisen ikääntymisen käsitteellistäminen ja aktiivisen vanhuuden ihannoiti eivät ole uusia ilmiöitä, vaan niitä pohtivat jo antiikin Kreikan ja Rooman sekä keskiajan filosofit (Tikka 1991, 17). Modernilla aikakaudella tehdyt, ikääntyvien aktiivisuutta käsittelevät tutkimukset painottuivat – varsinkin alkuvaiheessa – tutkimusotteeseen, jossa tarkasteltiin havaittavissa ja mitattavissa olevaa aktiivisuutta. Konkreettisesti tutkimukset kohdistuivat esimerkiksi ikääntyvien elämäntyyliin, osallistumiseen, harrastuksiin tai yleensä ajankäyttöön. Erityisesti oltiin kiinnostuneita aktiivisuuden määrän vaikutuksesta ikääntyvän elämänlaatuun, tyytyväisyyteen ja onnellisuuteen. Oikeastaan vasta 1990-luvulla alettiin tehdä tutkimuksia, joissa tarkastelun kohteena olivat ikääntyvien subjektiiviset kokemukset ja elämänhistorialliset ulottuvuudet. (Jylhä 1990, 112–113; Rantamaa 1996, 165–167.)

Aktiivisuuden käsite liitetään useimmiten elämänalueisiin tai toimintoihin, joita voidaan ulkoapäin havainnoida tai mitata. Aktiivisuuden muodot jaetaan yleensä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen aktiivisuuteen, joista kukin voidaan vielä jaotella eri alaryhmiin. Puhutaan esimerkiksi yhteiskunnallisesta, poliittisesta, uskonnollisesta ja liikunnallisesta aktiivisuudesta. Terveiden ja hyvinvoinnin edistämistyössä puhutaan usein sellaisesta ennaltaehkäisevästä toiminnasta, jonka olennaisena osana on yksilön oma aktiivisuus. Aktiivisen ikääntymisen strategian puolesta ovat viime vuosina puhuneet muun muassa Maailman terveysjärjestö ja Euroopan unioni. Aktiivisuuspuhunnan taustalla ovat pyrkimys parantaa iäkkään väestön elämänlaatua, huoli siitä, miten kyseisen väestöryhmän kasvavat palvelutarpeet voidaan tyydyttää sekä tarve löytää strategioita, joiden avulla mahdollisimman moni iäkäs ihminen voisi ylläpitää itsenäistä toimintakykyään mahdollisimman pitkään (Heikkinen 2002, 28).

Aktiivisuusteorian lähtökohdat ovat vuorovaikutus- ja rooliteorioissa. Pelkistettynä aktiivisuusteorian johtoajatuksena on vuorovaikutusteorioista omaksuttu käsitys, jonka mukaan yksilö luo ja muovaa käsitystään itsestään sen kautta, mitä toiset ihmiset hänestä ajattelevat

ja miten toiset ihmiset häntä kohtaan käyttäytyvät. Minäkuvan säilyttämiseksi ja itsetunnon vahvistamiseksi yksilön on oltava aktiivisesti tekemisissä muiden ihmisten kanssa. (Jylhä 1990, 111–112.) Ikääntymiseen liittyy väistämättä roolien menetyksiä, mutta ihminen voi saada elämänsä mukana myös uusia rooleja. Ikääntyvälle tällaisia uusia mahdollisuuksia tarjoavat esimerkiksi eläkkeelle jääminen, leskeksi jääminen, lasten kotoa poismuutto ja isovanhemmaksi tuleminen. Onnistuneen vanhenemisen saavuttamisen välineinä aktiivisuusteoria korostaa aktiivisuuden ylläpitämistä, yksilön asenteiden ja toimintatapojen säilyttämistä samanlaisina kuin keski-iässä sekä mahdollisten roolimenetysten korvaamista jollakin aktiivisella tavalla (Jyrkämä 2001, 294).

Aktiivisuutta toteutetaan toimintaympäristöissä tai sosiaalisen toiminnan kentillä, jotka ovat eri tavoin iälle ja vanhenemiselle sensitiivisiä. Kullakin kentällä vallitsevat tietyt ja kulloinkin kysymyksessä olevalle toiminnalle ominaiset vanhenemisen lait. Esimerkiksi sellaisilla aktiivisuuden kentillä, joilla fyysinen toimintakyky tai ulkonäkö on tärkeä resurssi, ikääntyvät saattavat helposti saada vanhan ja toimintakyvyttömän ihmisen leiman. Toisaalta onnistuminen tällaisella kentällä vakuuttaa niin yksilön itsensä kuin muutkin siitä, että kyseinen henkilö ei vielä ole vanha. (Rantamaa 1996, 167.)

Ensimmäinen empiirinen tutkimus aktiivisuuden hyödyistä tehtiin Yhdysvalloissa. Tässä Havighurstin ja Albrechtin (1953) julkaisemassa *Older people* -tutkimuksessa selvitettiin ikääntyvien elämäntilannetta, perhesuhteita, vapaa-ajan viettotapoja ja elämään suhtautumista. Onnellisimmiksi ja parhaiten sopeutuneiksi osoittautuivat toiminnallisesti aktiivisimmat ikääntyvät, jotka osallistuvat järjestötoimintaan. Myös Lemon, Bengtson ja Peterson (1972) päätyivät kvantitatiivisin menetelmin tehdyssä tutkimuksessaan siihen, että ihminen on sitä tyytyväisempi, mitä aktiivisempi hän on. Viimeksi mainitussa tutkimuksessa aktiivisuudella tarkoitettiin kolmenlaista tekemistä: (1) kanssakäymistä sukulaisten ja ystävien kanssa; (2) toimintaa yhdistysten, järjestöjen ja kirkon parissa sekä (3) yksinään tapahtuvaa toimintaa ja puuhastelua. Tutkimuksessa esitetyt väittämät jäivät kuitenkin empiirisen todentamisen osalta ohuelle pohjalle, ja tutkimus sai kritiikkiä muun muassa sen vuoksi, että siinä ei otettu huomioon ihmisen aikaisempaa elämäntyyliä eikä hänen persoonallisia ominaisuuksiaan. Longino ja Kart (1982) huomasivat 1980-luvun alussa, etteivät kaikki aktiivisuuden muodot välttämättä tuota ainoastaan myönteisiä kokemuksia, vaan jotkut sosiaalisen toiminnan muodot voivat olla jopa haitallisia. Negatiivisia vaikutuksia voidaan kohdata esimerkiksi toiminnoissa, joissa on mukana eri-ikäisiä ihmisiä (ageismi). (Jylhä 1990, 112–113; Rantamaa 1996, 165–167.)

Aktiivisuuden vaikutukset ikääntyvien elämäntyytyväisyyteen kyseenalaistettiin ensimmäisen kerran 1960-luvulla. *Growing old* -nimisessä tutkimuksessaan amerikkalaiset tutkijat Cumming ja Henry (1961) esittivät, että tasapainoiseen ja onnelliseen vanhuuteen kuuluu yksilön ja häntä ympäröivän sosiaalisen ympäristön irtaantuminen toisistaan (Jyrkämä 2001, 293). Irtantumisen voidaan katsoa kuuluvan väistämättömänä, luonnollisena osana ihmisen elämänsä kulkua. Irtantunut yksilö luopuu vapaaehtoisesti ja asteittain sosiaalisista rooleistaan ja vuorovaikutussuhteistaan. Irtantuminen on universaalia, mutta se saa eri kulttuureissa erilaisia muotoja ja sen ajoittuminen voi vaihdella yksilön fyysisen toimintakyvyn, persoonallisuuden ja elämäntilanteen mukaan (Jylhä 1990, 109).

Ruotsalainen vanhuuden tutkija Tornstam on 1990-luvulla kehitellyt oman muunnelmansa irtaantumisteoriasta. Hänen teoriansa avainkäsitteenä on gerotranssendenssi. Gerotranssendenssiteorian mukaan ikääntyminen muuttaa yksilön elämänarvoja suuntaan, jossa henkiset elämänarvot saavat aikaisempaa enemmän tilaa ja vastaavasti aineellisten asioiden merkitys vähenee (Karisto 1999, 34). Gerotranssendenssin käsitteessä korostuvat ikääntymisen metafysiset puolet, kuten kosminen yhteys luontoon ja ihmisiin, kasvava yhteisöllisyyden tunne menneiden ja tulevien sukupolvien suuntaan sekä itsekeskeisyyden väheneminen (Tornstam 1994, 78–79). Karisto (1999) liittää gerotranssendenssin siihen vanhenemisen vaiheeseen, jolloin ihminen ennen kaikkea fyysisen toimintakyvyn heikentyessä irtaantuu aktiivisesta sosiaalisesta toiminnasta. Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että aktiivisuusteorian kannattajat ovat aina 1970-luvulta lähtien suhtautuneet irtaantumisteoriaan kriittisesti.

Jatkuvuusteorian voidaan sanoa pohjautuvan elämäkulkuperspektiiviin ja teoriaa tutkijoiden mielestä ihmisen peruspsoonallisuus tulee ikääntyessä yhä selvemmin esiin. Teorian mukaan yksilö pyrkii säilyttämään aikaisemmassa elämässään omaksumansa käyttäytymismallit. Yksilö sopeutuu parhaiten vanhuuteen silloin, kun hän saa säilyttää elämäntyyliinsä mahdollisimman samanlaisena kuin se oli aiemmissa elämänvaiheissa. Ikääntymisen myötä tulevista muutoksista huolimatta yksilön tulisi tietoisesti ylläpitää jatkuvuutta niissä asioissa, joissa se on mahdollista. Sopeutumisen mallit ovat yksilöllisiä, mutta aiemat elämäntilanteet vaikuttavat niihin hyvin paljon. Esimerkiksi työelämästä pois siirtymisen ja eläkkeelle sopeutuminen sujuvat parhaiten niiltä, jotka voivat jatkaa aiemmin omaksumiaan ja tärkeiksi kokemiaan harrastuksia. (Pohjolainen 1990, 29; Jylhä 1990, 114.)

Edellä esitetyistä teoreettisista hahmotelmista jatkuvuusteoriaa on vähiten kritisoitu, mutta aktiivisuuspuhunta vastapoolinaan passiivisuus elää vahvasti ikääntymistä koskevissa keskusteluissa. Mielikuvat ikääntyvistä eivät enää rajoitu vain passiivisiin, sairauksien runtelamiin hoidokkeihin. Hyväkuntoisten ikääntyvien määrän kasvaessa varsinainen vanhuus on siirtymässä entistä kauemmaksi kronologisella ikäjanalla. Aktiivisuuden ihannoitua voidaan pitää työyhteiskunnan tuotteena niin, että sosiaalisen ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden nähdään ilmenevän suurelta osin työn kautta. Palkkatyö on osa yksilöllistä elämäntapa-orientaatiota ja identiteetin muokkausta, ja se vahvistaa myös kulttuurista yhteisyyttä. Eläkejärjestelmästä huolimatta eläkkeelle jäämistä pidetään usein ongelmallisena niin yksilö- kuin yhteiskunnallisellakin tasolla (Rantamaa 1996, 167). Vaikka aktiivisella elämäntavalla (sosiaaliset verkostot, liikunta jne.) on kiistatta positiivisia vaikutuksia, se voidaan kärjistää liittämään nuoruuden ihannoituihin. Paradoksaalista onkin se, että väestön vanhetessa ikääntyminen pyritään kulttuurisesti kieltämään ja elämäntapahanteissa korostuvat nuoruus ja menevyys (Karisto 1999, 36).

Aktiivisuustavoillaan ikääntyvä ei ainoastaan edistä terveyttään ja toimintakykyään, vaan hän osallistuu myös symboliseen määrittelyyn siitä, mitä ja millaista vanhuus on. Toisaalta se, että vanhaksi määrittelyä vältellään ja että siihen yhdistetään negatiivisia mielikuvia, kertoo siitä, että vanhenemiseen suhtaudutaan yksipuolisesti. Ageistisessä kulttuurissa vanheneminen nähdään mieluummin rappeutumisenä ja toimintakyvyn heikentymisenä kuin kokemusten karttumisenä, viisautena ja uusien elämänlottuvuuksien löytymisenä. (Rantamaa 1996, 167.)

Jos aktiivisuuden ajatellaan olevan ikääntymisen normi, miten tulisi toimia niiden ikääntyvien suhteen, joilla ei ole voimavaroja tai kiinnostusta toimia, liikkua tai harrastaa? Heitä pidetään usein syrjäytyneinä, jotka tarvitsevat ulkopuoliselta taholta kannustettua aktiivointia. Aktiivisuudella on kuitenkin myös yksilölliset muotonsa ja merkityksensä. Toiminnat, jotka ulkopuolisesti tarkasteltuina saattavat vaikuttaa passiivisilta, voivat yksilön omaan elämänkulkuun suhteutettuina toteuttaa jotakin aktiivista, yksilöllistä jatkumoa (Rantamaa 1996, 169).

2.3 Voimavaranäkökulma

Suomen ikärakenteen muutoksessa on seuraavien 20 vuoden aikana kyse nimenomaan 65 vuotta täyttäneiden määrän absoluuttisesta kasvusta. Ikärakenteen muutosta koskevassa keskustelussa pääpaino on ollut asiaan liittyvien uhkien tarkastelussa. Suhteellisen vähäsen sijaan on keskusteltu ikärakenteen muutoksen mukanaan tuomista mahdollisuuksista. (Kautto 2004b, 12). Vanheneminen on kaksikasvoinen ilmiö ja se tulee ymmärretyksi eri tavoin yhteiskunnan eri toimintakentillä. Yhtäältä pitkäikäisyys on yhteiskunnallinen saavutus. Toisaalta se aiheuttaa sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia, joiden korjaamiseksi vaaditaan yhteiskunnallisia toimenpiteitä (Koskinen 2004, 25). Vanhenemisprosessiin liittyy sekä voimavaroja kuluttavia että niitä lisääviä seurauksia. Negatiivisia seurauksia ovat ihmisen elämään ja toimintakykyyn liittyvät menetykset kuten sairaudet, ulkonäön muutokset, yksinäisyys ja statuksen lasku. Myönteiset ilmiöt liittyvät usein ikääntymisen mukanaan tuomaan kokemukseen, taitoihin ja tietoihin. Vanhenemista koskevien käsitysten polarisoituminen on ollut nähtävissä myös ikääntymistä koskevissa tutkimuksissa, joissa vanhenemista on tarkasteltu joko kielteisten tai myönteisten seurausten valossa.

Ikääntyvien yhteiskunnallista asemaa on tutkittu Suomessa yleisimmin pääoma- ja resursinäkökulmista. Voimavaranäkökulma on vielä tuore ja sisällöltään melko kehittymätön ajatusrakennelma. Sosiaaligerontologisessa tutkimuksessa sitä alettiin soveltaa 1980-luvulla (Koskinen 2005, 194.). Viime aikoina kiinnostus aihepiiriä kohtaan on kuitenkin kasvanut (Heikkinen & Marin 2002b, 7). Esimerkiksi teoksissa Senioriteetti voimavarana (Heinonen 1998), Vanhuuden voimavarat (Heikkinen & Marin 2002a) ja Ikääntyminen voimavarana (Kautto 2004a) esitetään eri tieteenalojen näkökulmista kiinnostavia, jatkotutkimuksiin innostavia pelinavauksia. Näissä artikkelikokoelmissa ikääntyvät nähdään sekä oman elämänlaatunsa ylläpitämisen voimavarana että laajemminkin yhteiskunnallisena, mutta sellaisenaan riittämättömästi hyödynnettynä resurssina. Pääoma-, resurssi- ja voimavarakäsitteet kietoutuvat toisiinsa ja usein niitä käytetään tutkimuksissa rinnakkain.

Pääoman käsite viittaa yhteiskunnallisiin ja yksilöllisiin ominaisuuksiin, toimintaresursseihin ja mahdollisuuksiin, joiden avulla voidaan toimia yhteiskunnan eri kentillä (Koskinen 2004, 46). Ikääntymistutkimuksissa pääomanäkökulmaa on käytetty tarkasteltaessa esimerkiksi hyvää vanhenemista, voimavaroja ja elämänkulkua (esim. Marin 2002). Pääomatarkastelussa viitataan usein Bourdieun (1998) pääomalukitteluun, jossa pääoman lajeiksi on määritelty taloudellinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja symbolinen pääoma. Pääomakäsitteiden – etenkin kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman – avulla voidaan liittää yhteen ikääntymisen yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä tekijöitä ja samalla ymmärtää sukupolvien välisiä

suhteita ja keskinäistä vaihtoa (Marin 2000, 40). Bourdieun pääomalogiikka korostaa konfliktien ja symbolisen vallan näkökulmaa, ja se on joutunut myös arvostelujen kohteeksi (Siisiäinen 2003). Marinin (2002, 107) mukaan Bourdieun pääomajaoittelun soveltaminen ikääntymistutkimuksissa johtaa liian negatiivisiin tuloksiin ja ikääntyvien pääomien väheksymiseen. Bourdieun pääomalogiikka ei ehkä ota riittävästi huomioon sitä kulttuurista potentiaalia, joka liittyy ikääntyvien aktiiviseen kulttuuriseen ja sosiaaliseen toimintaan.

Resurssinäkökulma nousi tarveteoreettisen ajattelun rinnalle pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa 1970-luvulla. Allardt (1976, 50) jakoi hyvinvointitarpeet kolmeen arvoluokkaan ja 12 hyvinvoinnin osatekijään seuraavalla tavalla: (1) elintaso (having), johon sisältyvät tulot, asumistaso, työllisyys, koulutus ja terveys; (2) yhteisyyssuhteet (loving), jotka sisältävät paikallisyhteisyyden, perheyhteisyyden ja ystävyysuhteet sekä (3) itsensä toteuttaminen (being), johon sisältyvät arvonanto eli status, korvaamattomuus, poliittiset resurssit ja mielenkiintoinen vapaa-ajan toiminta (tekeminen). Allardt totesi, että jotkut hyvinvointitarpeet tulevat tyydytetyiksi aineellisten ja persoonattomien resurssien, kuten rahan, terveyden, koulutuksen ja asunnon avulla. Sosiaalisten tarpeiden tyydyttämistä ei kuitenkaan voi määritellä yksilön aineellisten ja persoonattomien resurssien avulla, vaan hyvät sosiaaliset suhteet muodostavat itsenäisen resurssin, jota voidaan hyödyntää erilaisten tarpeiden tyydyttämisessä. Hyvinvoinnin osatekijät voivat siis toimia sekä tavoitearvoina että resursseina.

Voimavara-käsitettä pidetään yleisesti resurssin synonyymina. Tornstam (1982) on määrittellyt resurssit laajasti sellaisiksi aineellisiksi, persoonallisiksi ja henkiksiksi ominaisuuksiksi, jotka tunnetaan ja joita voidaan tietoisesti käyttää yhteiskunnallisesti ja yksilöllisesti asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tornstamin mukaan sellaiset ominaisuudet, joita ei tunneta, eivät ole resursseja eivätkä sellaiset asiat, joita ei haluta käyttää, ole voimavaroja. (Koskinen 2004, 43.) Resurssi- ja voimavarakäsitteiden välille voidaan kuitenkin tehdä hienoinen ero. Resurssi voidaan mieltää tavoitteellisuuteen liittyväksi, aineelliseksi tai aineettomaksi ominaisuudeksi, joka mahdollistaa tietyn tavoitteen saavuttamisen. Voimavara on käsitteenä väljempi kuin resurssi. Voimavarat ovat siten potentiaalisia resursseja, jotka tunnistamisen jälkeen muuntuvat resursseiksi asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Voimavarat ovat tavallaan varantoja, joita voidaan tiedostaa. Varantojen muodostaman kokonaisuuden arvioimiseksi ja kehittämistarpeiden tunnistamiseksi tarvitaan empiiristä tietoa (Järvelä & Junkala 2006, 7).

Voimavara-ajattelu kyseenalaistaa näkemyksen ikääntyvistä passiivisina, hoivaa tarvitsevinä yksilöinä. Ikääntyvät voidaan nähdä resursseina tai voimavaroina yhteiskunnan palvelurakenteen kehittämisessä. On puhuttu jopa tuottavasta ikääntymisestä (esim. Koskinen 2004, 33–36). Ikääntyneiden hyödyntämiseen on yleisessä yhteiskuntakeskustelussa kohdistettu paljon odotuksia, jotka liittyvät muun muassa ikääntyvän väestön kouluttautumiseen, sosiaalisten suhteiden hyödyntämiseen, terveydestä huolehtimiseen ja vapaaehtoistyöhön. Käytännössä voimavarapuhunta on kuitenkin jäänyt usein pelkäksi poliittiseksi retoriikaksi. Ei ole selitetty, mitä voimavaroilla tarkoitetaan tai miten voimavarat konkreettisesti saadaan hyödyttämään yhteiskuntaa. Tällaisella voimavarapuhunnalla on selvät liittymäkohdat luvussa 2.2 käsiteltyyn aktiivisuuspuhunsaan.

Ikääntyvien voimavarat jaetaan tässä tutkimuksissa neljään luokkaan: taloudellisiin, sosiaalisiin, kulttuurisiin ja fyysis-henkisiin voimavaroihin. Taloudelliset voimavarat muodostuvat elämän varrella hankitusta omaisuudesta, varallisuudesta, ammattitaidon hyödyntämisestä sekä tietyntyyppisissä järjestötoiminnoissa (poliittiset järjestöt, ammattijärjestöt, luonnonsuojelujärjestöt) mukanaolosta. Tällaiset voimavarat vaikuttavat eri elämäntilanteissa avautuviin mahdollisuuksiin.

Ikääntyvien sosiaaliset voimavarat ovat muodostuneet elämän aikana yhteisöllisestä ynnä muusta vuorovaikutuksesta ihmisten kanssa. Sosiaalisten voimavarojen ylläpitäminen edellyttää jatkuvaa aktiivisuutta, jota ikääntyvien tapauksessa esimerkiksi työelämästä eläkkeelle siirtyminen voi taannuttaa. Työelämässä hankittu sosiaalinen pääoma voi eläköityneelle ikääntyvälle olla toisaalta myös mitä suurin voimavara tekijä.

Kulttuuriset voimavarat ovat hyvin moniulotteisia ja vaikeasti mitattavissa. Ne ilmenevät toimintavalmiutena, kulttuurisina valintoina ja elämäntyyleinä sekä kyynä jakaa kulttuurista tietoa ja taitoa. Ikääntyvien laaja elämäkokemus tarjoaa pohjan kulttuurisen tiedon ja taidon siirtämiseen nuoremmille sukupolville.

Fyysis-henkiset voimavarat näkyvät lähinnä ikääntyvien toimintakyvyn ja arjesta selviytymisen sujuvuutena: terveydentilana ja yleisenä aktiivisuutena. Ikääntyvien terveydentilaa on tutkittu Suomessa runsaasti ja sen pohjalta on käynnistetty lukuisia edistämiskampanjoita ja laadittu erilaisia ohjeistuksia. Ikääntyvien suhteellinen terveydentila onkin parantunut merkittävästi viime vuosikymmeninä. Tämä on osaltaan ollut lisäämässä ikääntyvien mahdollisuuksia jatkaa aktiivisina kansalaisina entistä iäkkäämpinä.

Kaikki voimavarat ovat ikääntyvän oman hyvinvoinnin kannalta tärkeitä. Toisaalta voimavaroja voidaan yrittää hyödyntää myös esimerkiksi maaseutukulttuurin ja paikallisyhteisöjen kehittämisessä.

2.4 Keskeiset käsitteet: ikääntyvä, kulttuuri, maaseutu

Ikääntyvä

Ikääntyminen on muutosta ajassa ja tämän vuoksi ikääntymistutkimusten keskeiset käsitteet kiinnittyvät aikaan, ikään ja elämänkulkuun. Yksinkertaisesti ymmärrettynä ikää mitataan kulttuurissamme kalenterivuosina. Vaikka kronologinen ikä ei määrittele yksiselitteisesti ikääntymistä, sitä voidaan käyttää likiarvoisena, hypoteettisena mittarina kartoitettaessa esimerkiksi toiminta- ja työkyvyn muutoksia ikääntyvien keskuudessa. Vanhuus- ja vanhuskäsitteet ovat historiallisesti muuttuvia ja perusteet, joilla ihmisiä nimitetään tai luokitellaan vanhoiksi vaihtelevat ajasta ja paikasta toiseen. (Jyrkämä 2001, 279–281.)

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset muokkaavat käsityksiämme ikääntymisestä. Nämä muutokset heijastuvat myös ikäihmisiin liittyvissä nimityksissä ja puhetoissa (mm. vanhus, ikääntyvä, ikääntynyt, ikäihminen, seniori). Ikääntyvät itse kokevat, että 60–70-vuotiaat eivät ole vanhuksia. Vanhusbarometri-tutkimuksessa (Vaarama ym. 1999) ikään-

tyneet itse olivat sitä mieltä, että vanhus-nimitys sopii parhaiten yli 80-vuotiaisiin. (Tuorila 2004, 36.) Viimeaikaisten tutkimusten mukaan ikääntyvät eivät enää omaksu vanhusroolia, vaan he harrastavat, matkustelevat, kuluttavat ja oppivat uutta. Tällainen roolin muutos näkyy esimerkiksi siinä, että ikääntyvät aletaan ottaa huomioon myös kuluttajina ja sitä kautta myös mainonnan kohteina (Jyrkämä 2001, 287).

Kolmas ikä on ikääntymistutkimuksissa yleistynyt käsite, jolla tarkoitetaan työelämän ja vanhuuden väliin sijoittuvaa elämänvaihetta. Käsite viittaa erityisesti aktiivisiin, toimintakykyisiin ikääntyviin, joiden elämään ei liity enää työelämän velvoitteita, mutta jotka voivat suunnata energiansa esimerkiksi itsensä toteuttamiseen. Kolmas ikä on henkilökohtaiselle hyvinvoinnille omistettua aikaa, joka ajallisesti kestää pitkän eliniän olosuhteissa lapsuusvaihetta pidempään. (Karisto 2004.) Kolmannen iän ideologinen tausta on löydettävissä antiikin kulttuureista, mutta modernissa yhteiskunnassa se on vielä uusi ilmiö. Kariston (2004) mukaan viimeistään suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle käsite tullaan kulttuurisesti tunnistamaan ja tiedostamaan. Suuret ikäluokat ovat ikäryhmä, jonka nuoruusvaihe synnytti Suomessa 1960-luvulta lähtien uudenlaisen nuorisokulttuurin. Se vaikutti merkittävästi muun muassa elämäntapaihanteisiin, vapaa-ajan teollisuuteen, talouteen ja koko yhteiskuntaan. Kariston arvion mukaan samantyyppisiä, kokonaisvaltaisia kulttuurisia muutoksia tulee tapahtumaan etenkin kulutuksen ja vapaa-ajan osalta, kun suuret ikäluokat eläköityvät.

Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena olevasta ikäryhmästä eli 60–75-vuotiaista on päädytty käyttämään ikääntyvän käsitettä, sillä se suodattaa vanhenemiseen liitettyjä negatiivisia merkityksiä ja edustaa suhteellisen neutraalia vanhuskäsitystä (ks. Tuorila 2004, 37).

Kulttuuri

Kulttuuri on hyvin laaja ja monitasoinen käsite. Sen sosiaalinen merkitys ja rooli eri tieteenaloilla samoin kuin arkipuheissa määräytyvät sen mukaan, millaisia ilmiöitä sen piiriin katsotaan kuuluvaksi. Kulttuurin käsitettä ovat tutkimuksen kentillä käyttäneet mm. kansatieteilijät, antropologit, historioitsijat, sosiologit, maantieteilijät ja kielitieteilijät sekä kirjallisuuden, taiteen ja kansanrunouden tutkijat. Eri tieteenalojen näkemyseroista huolimatta määritelmien yhdistäväksi tekijäksi on mainittu yhteisöllisyys ja kollektiivisuus (Kupiainen & Sevänen 1994, 7).

Arkipuheissa ja hallinnollisissa ohjelmajulistuksissa kulttuurin käsite on rinnastettu ennen muuta taiteen aloihin. Hallinnollisella ja poliittisella tasolla kulttuuri on siihen liittyvien toimintojen tarkoitusta ja tavoitteita määrittelevien viranomaisten ja toimijoiden kollektiivinen sopimus, joka viittaa kulttuurin yhteiskunnalliseen asemaan ja sen määrittelyvaltaan, kulttuuripolitiikkaan. Kulttuuripolitiikan näkökulmasta kulttuuri voidaan ymmärtää yksilölähtöisesti merkityksellisenä luovan toiminnan prosessina ja rakennelähtöisesti yhteiskuntarakenteisiin kiinnittyneenä ja yhteiskunnan vakiintuneisiin toimintatapoihin liittyvänä arvojärjestelmänä. Kulttuuripolitiikassa on kyse kulttuuriin liittyvien arvostusten ja painotusten yhteensovittamisesta. Erilaiset arvostukset liittyvät moninaiisiin tapoihin ymmärtää kulttuuria, sen merkityksiä, hyötyjä ja päämääriä. (Kainulainen 2000, 19–20.)

Alueellisen kehittämisen näkökulmasta kulttuurin arvostuksia ja hyötyjä voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta. Kulttuuri voidaan nähdä inhimillisinä merkityksinä, identiteetin ja sivistyksen lähteenä. Toisaalta sitä voidaan mitata taloudellisesta näkökulmasta – euroina, työpaikkoina, markkinoinnin välineenä ja vetovoimaisuuden lisääjänä. Moniarvoinen kulttuuripolitiikka rakentuu yhä enemmän hyvinvointi- ja kansalaistoimintanäkökulmien lisäksi yrittäjyyden ja verkostoitumisen periaatteille, joissa korostetaan kulttuurin välineellistä arvoa. (Kainulainen 2000, 22.) Kulttuurin hyvinvointivaikutuksia on tuotu esiin erityisesti pohdittaessa ikääntyvien syrjäytymisen ehkäisyä, henkistä hyvinvointia ja vireyden ylläpitoa.

Nykypäivänä kulttuurin määritelmä on lähentynyt kulttuuriantropologista, relativistista näkemystä, jossa kulttuuri nähdään dynaamisena prosessina ja alati muuttuvina elämäntapoina. Kulttuurin jako korkeaan ja matalaan on liudentunut eikä kulttuurilla tarkoiteta ainoastaan korkeakulttuuria, kuten taidetta, musiikkia ja kirjallisuutta tai paikallista kulttuuriperinnettä. Käsitteeseen sisällytetään erilaisia alakulttuureja, joita myös edistetään ja tuetaan. (Åström 2006, 80; ks. myös Ilmonen 1998, 21–28.) Kulttuurin sisältö määräytyy siis pikemminkin paikallisen toimintaympäristön luomien tulkintakehysten kautta. Jokaisella tulkinnalla on omat perusteensa, joiden nojalla kulttuurin asema yhteiskunnassa määräytyy. (Kainulainen 2000, 23.)

Vuosille 2005–2008 laaditussa neljännessä maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassamme (Elinvoimainen... 2004, 30) valotetaan näkökulmaa, jossa hyväkuntoiset, vireät ikääntyvät voisivat antaa osaamisensa maaseutukuntien käyttöön. He voivat olla esimerkiksi synnyttämässä markkinoita eri alojen yrityksille, kuten hoiva- ja remonttialoille, puutarha- ja maisemanhoitoon sekä kulttuuriin ja matkailuun. Tässä tutkimuksessa ikääntyvien kulttuuriaktiivisuutta ja osallistumishalukkuutta tarkastellaan sellaisen kulttuurimääritelmän kautta, johon sisältyvät taide ja kulttuuriperinne (esim. esittävä ja visuaalinen taide, kirjallisuus sekä kotiseutu- ja museotoiminta), näiden ympärille syntynyt tapahtumatuotanto sekä erilaiset järjestötoiminnan muodot, kuten urheilu- tai liikuntaseurat ja eläkeläisjärjestöt. Määritelmään sisältyvät sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kulttuuritoiminnot että omaehtoinen kulttuurin harrastaminen. Mainitut toiminnot ovat kaikki sellaisia, että ne omalta osaltaan lisäävät maaseutukuntien yhteisöllisyyttä ja elinvoimaisuutta.

Maaseutu

Vaikka maaseutu tavallisimmin ymmärretään alueeksi, se voidaan käsitteellistää myös fyysis-spatiaalisesta tilasta suhteellisen irrallaan olevaksi kulttuuriseksi muodostumaksi (ks. Rosenqvist 2004). Tässä tutkimuksessa maaseutua käytetään operationaalisenä käsitteenä rajattaessa tutkimuskohdetta maantieteellisenä alueena. Tutkimuksessa käytetään maaseutukunnan käsitettä maaseutualueen perusyksikkönä.

Maaseutukunnan määrittelyssä tukeudutaan Rosenqvistin (2005) aiempaan tutkimukseen, jossa hän testasi erilaisia aluerajauksia maaseudulla ja kaupungissa asuvien henkilöiden arvoerojen selittäjinä. Rosenqvist löysi aineistostaan kaksi kunnan väkiluvulla mitattavissa olevaa rajavyöhykettä, joita käyttämällä maalaisten ja kaupunkilaisten arvoerot saatiin selvimmän esille eli joissa arvoilmastossa voitiin sanoa tapahtuvan tietynlainen muutos. Nämä

rajakohdat asettuivat 5 000–6 000 asukkaan ja 16 000–20 000 asukkaan kuntakoon vyöhykkeille.

Tässä tutkimuksessa päätettiin ottaa tutkimuksen kohteeksi Suomen alle 20 000 asukkaan kunnissa asuvat ikääntyvät. Tämä 20 000 asukkaan kuntakoko on siinäkin mielessä kiinnostava, että Suomessa käynnissä olevassa niin sanotussa kunta- ja palvelurakennemuutostuksessa on yhtenä lähtökohdana ollut tavoitteellinen 20 000 asukkaan kuntakoko tai palvelujen väestöpohja.

3 Empiirisen aineiston hankinta ja analysointi

3.1 Postikysely

Koska tutkimuksessa halutaan luoda yleistettävissä olevaa kuvaa maaseutukunnissa asuvi- en ikääntyvien kulttuurisesta aktiivisuudesta Suomessa, tutkimus toteutettiin järjestämällä postikysely satunnaisesti valituille, maaseutukunnissa asuville, 60–75-vuotiaille suomalaisille. Syystä tai toisesta kyselyyn vastanneiden ikäjakauma oli 58–76 vuotta. Otannassa sovellettu maaseutukunnan määritelmä – alle 20 000 asukkaan kunnat – perustuu Rosenqvistin (2005) maalaisten ja kaupunkilaisten arvoeroja koskeviin tutkimustuloksiin. Tutkimus- ekonomisista syistä kysely kohdennettiin vain suomenkielisiin ikääntyviin. Ikääntyvien postiosoitteet hankittiin kesällä 2005 Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmästä. Otokooksi valittiin 1 500 henkilöä.

Kyselylomakkeen ja siihen liittyvän saatekirjeen laadinnasta vastasivat tutkija Pekka Junkala ja professori Kari Ilmonen. Saatekirje on tämän raportin liitteenä 1 ja kyselylomake liitteenä 2. Kysely toteutettiin marras–joulukuussa 2005. Ilman yhtään karhuntutkierrosta vastauksia palautui 653 kappaletta. Kyselyn kohdejoukkoon kuuluvista ikääntyvistä neljä oli sellaisia, joita ei joko tavoitettu postitse tai sitten he olivat esimerkiksi terveydellisistä syistä kykenemättömiä vastaamaan kyselyyn. Vastausprosenttia laskettaessa nämä henkilöt vähennettiin kyselyn kohdejoukosta, jolloin vastausprosentiksi muodostui 43,6. Ristiintaulukointien ja niihin liittyvien X^2 -testien (khi-neliö -testien) perusteella kyselyyn vastannut ikääntyvien joukko edustaa hyvin Suomen erilaisia alueita ja myös eri sukupuolia. Ilmeistä on kuitenkin, että kyselyyn vastanneiden joukko on painottunut yleisesti ottaen kulttuuritoimintaan myönteisesti suhtautuvien ikääntyvien suuntaan (ks. luvut 4.1.1, 4.5.2, 4.5.3 ja 4.5.4). Ilmeisesti kyselyn saatekirje ja itse lomake ovat karkottaneet enemmän kulttuuritoimintaan kielteisesti kuin myönteisesti suhtautuvia (ks. liitteet 1 ja 2).

Kesän 2006 aikana asiakaspalvelusihiteeri Mari Erkkilä syötti kyselylomakkeiden tiedot SPSS-ohjelmaan. Tietojen analysoinnin suorittivat keväällä 2007 tutkija Olli Rosenqvist ja suunnittelija Pirkko Järvelä. Analyysimenetelmänä käytettiin ristiintaulukointia.

3.2 Ristiintaulukointi

Koska kysymyksessä on eksploratiivinen, ilman tiukkoja etukäteishypoteesejä liikkeelle lähtenyt tutkimus, analyysi päätettiin toteuttaa kartoittamalla mahdollisimman laajasti ikääntyvien kulttuuritoiminnan ja siihen liittyvien taustatekijöiden välisiä tilastollisia yhteyksiä. Hyvän mahdollisuuden tähän tarjosi ristiintaulukointi, joka on käyttökelpoinen ope- roitaessa luokitteluasteikollisilla muuttujilla. Ristiintaulukon avulla voidaan tarkastella kahden muuttujan välistä yhteyttä niin, että taulukossa esitetään yhden muuttujan frek- venssijakauma eli havaintojen lukumäärä luokittain toisen muuttujan luokissa – joko frek- vensseinä tai prosentteina tai näinä molempina.

Muuttujien välisen riippuvuuden tilastollista merkitsevyyttä voidaan ristiintaulukoinnissa testata X^2 -testillä. Jos X^2 -testisuureen arvo on pienempi kuin 0,05, muuttujien välistä riippu- vuutta voidaan pitää tilastollisesti merkitsevänä. Päinvastaisessa tapauksessa voidaan sa-

noa, että muuttujien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Tutkimusasetelmaa yksinkertaistettiin niin, että kyselylomakkeessa esiintyneet moniluokkaiset muuttujat luokiteltiin uudelleen tapauskohtaisen harkinnan jälkeen 2–3-luokkaisiksi. Tämä toimenpide auttoi siinä, että X^2 -testin niin sanotut käyttöehdot saatiin täytettyä vaivattomasti kaikkien analyysien osalta. X^2 -testin käyttö edellyttää nimittäin sitä, että kussakin ristiintaulukon solussa on tietyllä tavalla riittävästi havaintoja. Koodaamalla muuttujat 2–3-luokkaisiksi päästiin siihen, että ristiintaulukoiden yksittäisissä soluissa on pääsääntöisesti yli 30 havaintoa. Nyrkkisääntönä tällaista minimimäärää voidaan pitää varsin hyvänä lähtökohtana, kun ryhdytään ristiintaulukointia käyttäen tekemään tilastollisia johtopäätöksiä suuresta muuttujajoukosta.

3.3 Ristiintaulukoiden raportointi

Ristiintaulukointien tulokset esitellään luvuissa 4–7. Luettavuuden helpottamiseksi raportissa ei esitetä itse ristiintaulukkoja eikä niihin liittyviä X^2 -testituloksia. Kaikki mainituissa luvuissa esitetyt väitteet muuttujien välisistä yhteyksistä on kuitenkin todennettu tutkimuksessa käyttämällä X^2 -testiä ja siinä raja-arvona 0,05:n tilastollista merkitsevyystasoa.

Luvussa 4 tarkastellaan eri näkökulmista ikääntyvien kulttuurisen aktiivisuuden nykytilaa. Järjestötoimintaan osallistuminen on tässä yhteydessä hyvä yleismittari (luku 4.1). Erilaisia näkökulmia ikääntyvien kulttuuriseen aktiivisuuteen saadaan, kun tarkastellaan ikääntyvien halukkuutta osallistua kulttuuritoimintaan säännöllisesti (luku 4.2), eri aluetasoilla (luku 4.3) ja eri-ikäisten kanssa (luku 4.4). Luvun lopuksi eritellään yksityiskohtaisemmin, joidenkin kulttuurimuotojen osalta, ikääntyvien harrastamisaktiivisuutta (luku 4.5).

Luvussa 5 tarkastelun kohteena ovat ikääntyvien valmiudet paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämiseen. Luvussa 5.1 eritellään ikääntyvien erilaisia voimavaroja ja niihin liittyviä hyödyntämisvalmiuksia. Luvussa 5.2 puolestaan esitellään ikääntyvien valmiuksia ryhtyä konkreettisiin toimiin paikallisen kulttuurin kehittämisessä.

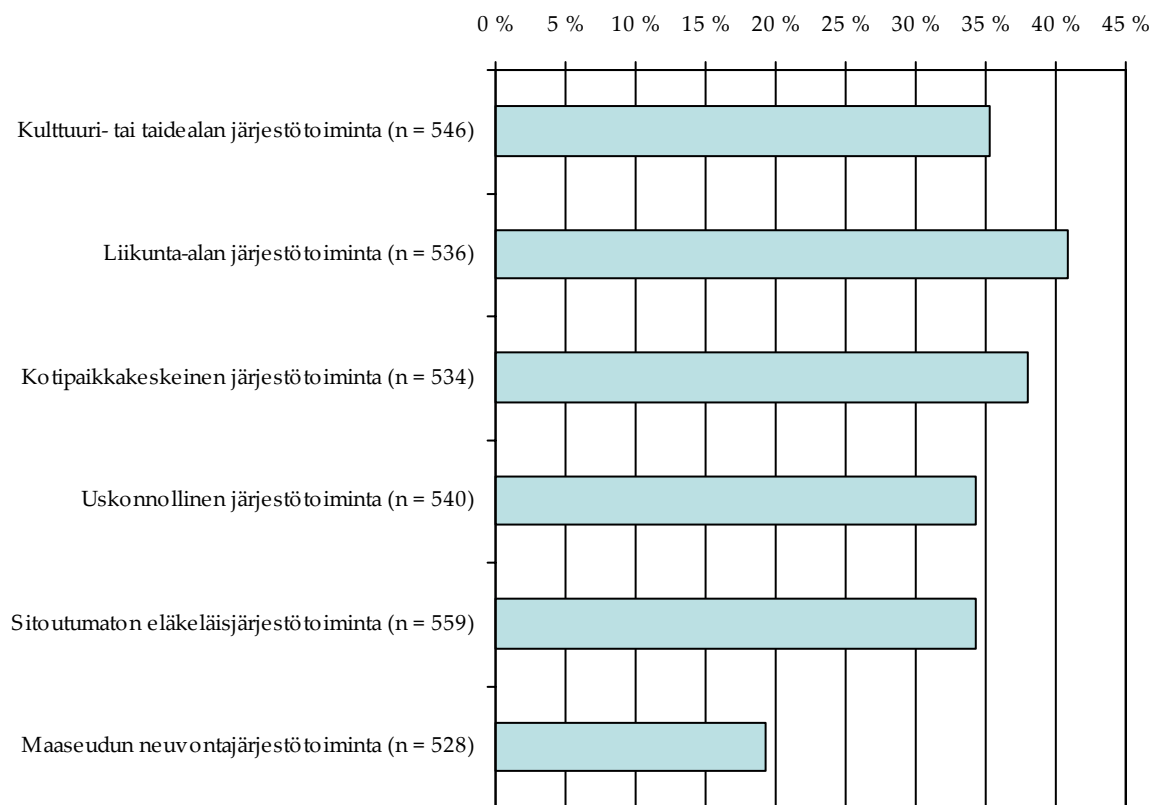
Luvun 6 aiheena ovat ikääntyvien kulttuuritoiminnan yksilölliset ja yhteiskunnalliset merkitykset. Luvussa 6.1 tarkastellaan aktiivisen kulttuuritoiminnan vaikutuksia ikääntyviin yksilöihin ja luvuissa 6.2 ja 6.3 kartoitetaan ikääntyvien ja kunnan suhdetta kulttuuritoiminnan kehittämisessä.

4 Ikääntyvien kulttuurisen aktiivisuuden tila maaseutukunnissa

4.1 Järjestötoimintaan osallistuminen

4.1.1 Järjestötoimintaan osallistuminen aktiivisuuden mittarina

Järjestötoimintaan osallistuminen on hyvä ikääntyvien aktiivisuuden mittari, koska järjestötoiminnalla on aktiivisuuden kanavoijana ikääntyville suhteellisesti suurempi merkitys kuin muulle aikuisväestölle. Muun aikuisväestön aktiivisuus kohdentuu suuressa määrin talouteen ja valtioon liittyviin työelämän toimintoihin. Tutkimuksissa järjestötoimintaan osallistumista käytetään usein sosiaalisen pääoman mittarina – erityisesti Putnamin (esim. 2000) innoittamana. Tämän tutkimuksen aineistoon kuuluvista ikääntyvistä 73 prosenttia osallistuu ilmoituksensa mukaan järjestötoimintaan muodossa tai toisessa. Seuraavissa kuudessa luvussa tarkastellaan ikääntyvien osallistumista paitsi suppeasti määritellyn kulttuurialan järjestötoimintaan myös heidän osallistumistaan joihinkin, laajasti määritellyn kulttuurialan järjestötoiminnan muotoihin (ks. kuva 1).

Kuva 1. Ikääntyvien osallistuminen kulttuurialan järjestötoimintaan.

Laajasti määritellyn kulttuurialan järjestötoimintaan osallistuu 69 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Mainittuja osuuksia voidaan pitää osoituksina tutkimusaineiston vinoutuneisuudesta kulttuurimyönteisten ikääntyvien suuntaan. Tilastokeskuksen toteuttamassa vapaa-aikatutkimuksessa hieman samaan tapaan määritellyt osallistumisprosentit alle 75-vuotiaiden ikääntyvien kohdalla liikkuvat nimittäin 50 prosentin tuntumassa (Liik-kanen ym. 2005, 275).

4.1.2 Kulttuuri- tai taidealan järjestötoimintaan osallistuminen

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 35 prosenttia osallistuu kulttuuri- tai taidealan järjestötoimintaan. Osallistuminen järjestötoimintaan näyttää kasautuvan samoille henkilöille. Eri-tyisen innokkaita kulttuuri- tai taidealan järjestötoimintaan osallistujia ovat ne, jotka osallis-tuvat maaseudun neuvontajärjestötoimintaan ja luonnonsuojelualan järjestötoimintaan. Ensin mainittu voidaan tulkita kulttuuriseksi voimavaraksi ja jälkimmäinen jopa symboli-seksi tai poliittiseksi voimavaraksi, kun taas järjestötoimintaan osallistumista yleensä voi-daan pitää sosiaalisena voimavarana.

Mitä tulee fyysisiin ja henkisiin voimavaroihin, niin kulttuuri- tai taidealan järjestötoimin-nan aktivistit kokevat olevansa yleisesti aktiivisia ja terveitä. Kulttuurisilta piirteiltään tai voimavaroiltaan kulttuuri- tai taidealan järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät eroavat muista ikääntyvistä siinä, että he ovat korkeammin koulutettuja, he asuvat useammin Etelä-tai Länsi-Suomessa kuin Itä- tai Pohjois-Suomessa ja – melko yllättäen – siinä, että he asuvat mieluummin alle 6 000 kuin 6 000–19 999 asukkaan kunnassa. Kulttuuri- tai taidealan järjes-tötoimintaan osallistumiseen liittyy sosiaalisena voimavarana laaja tuttavapiiri.

Sukupuoli, siviilisääty ja ikääntyvän taloudellinen tilanne eivät näytä vaikuttavan kulttuu-ri- tai taidealan järjestötoimintaan osallistumiseen. Merkittävimpiä osallistumista vähentä-viä tekijöitä ovat yleinen kulttuurikielteisyyden ja huono, koettu terveydentila.

4.1.3 Liikunta-alan järjestötoimintaan osallistuminen

Liikunta-alan järjestötoimintaan osallistuu 41 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Tutkimustulosten mukaan myös muiden alojen, erityisesti luonnonsuojelualan, järjestötoi-mintaan osallistuvat ovat innokkaita liikunta-alan järjestötoimintaan osallistujia. Kulttuuri ja liikunta liittyvät toisiinsa. Tämä näkyy muun muassa siinä, että yleisesti kulttuuriin myönteisesti suhtautuvat osallistuvat useammin liikunta-alan järjestöjen toimintaan kuin kulttuuriin kielteisesti suhtautuvat. Oman erityisryhmänsä liikunta-alan järjestötoimintaan osallistuvien ikääntyvien keskuudessa muodostavat loma- tai kakkosasumista harrastavat henkilöt. He ovat muita ikääntyviä innokkaampia liikunta-alan järjestötoimintaan osallistu-jia. Loma- tai kakkosasuminen voidaan nähdä kulttuurisena voimavarana.

Fyysisten ja henkisten voimavarojen osalta liikunta-alan järjestötoimintaan osallistumiseen liittyy yleisen aktiivisuuden ja hyvän terveydentilan kokemista. Liikunta-alan järjestötoi-mintaan osallistuminen tuo mukanaan laajan tuttavapiirin. Toisaalta se, että ikääntyvällä ei

ole sukulaisia ystäväpiirissä näyttää lisäävän osallistumista liikunta-alan järjestötoimintaan. Liikunta-alan järjestötoimintaan osallistuminen näyttää edellyttävän myös taloudellisia voimavaroja: ne, jotka kokevat taloudellisen tilanteensa hyväksi, osallistuvat muuta useammin liikunta-alan järjestötoimintaan.

4.1.4 Kotipaikkakeskeiseen (kylä, asuinalue, seutu) järjestötoimintaan osallistuminen

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 38 prosenttia osallistuu kotipaikkakeskeiseen järjestötoimintaan, kuten kylä-, asuinalue- tai kotiseutuyhdistyksiin. Tämän tyyppisen järjestötoiminnan taustalla on usein muutakin järjestötoimintaa. Erityisen aktiivisia kotipaikkakeskeiseen järjestötoimintaan osallistujia ovat maaseudun neuvontajärjestötoimintaan, luonnonsuojelualan järjestötoimintaan, sosiaali- tai terveysalan järjestötoimintaan ja poliittiseen järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät.

Kotipaikkakeskeiseen järjestötoimintaan osallistuvien ikääntyvien kulttuurisiin voimavaroihin kuuluvat tyypillisesti korkea koulutustaso sekä asuminen omakotitalossa, haja-asutusalueella ja alle 6 000 asukkaan kunnassa. Fyysisten ja henkisten voimavarojen osalta kotipaikkakeskeiseen järjestötoimintaan osallistuvat kokevat olevansa yleisesti aktiivisia ja terveitä. Myös tämä järjestötoiminnan muoto tuo mukanaan sosiaalisia voimavaroja laajan tuttavapiirin muodossa.

Ikääntyvän taloudellinen tilanne ei näytä vaikuttavan kotipaikkakeskeiseen järjestötoimintaan osallistumiseen. Merkittävimpiä osallistumista vähentäviä tekijöitä näyttävät olevan yleinen kulttuurikielteisyyden ja huono, koettu terveydentila.

4.1.5 Uskonnolliseen järjestötoimintaan osallistuminen

Uskonnolliseen järjestötoimintaan osallistuu 34 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Ne, jotka osallistuvat uskonnolliseen järjestötoimintaan, osallistuvat usein myös muunlaiseen järjestötoimintaan, kuten maaseudun neuvontajärjestötoimintaan. Yleistäen voidaan sanoa, että kulttuuriin myönteisesti suhtautuvat osallistuvat uskonnolliseen järjestötoimintaan useammin kuin kulttuuriin kielteisesti suhtautuvat. Sosiaalisina voimavaroina uskonnolliseen järjestötoimintaan osallistumista edistävät leskeys, naissukupuoli ja laaja tuttavapiiri. Fyysisten ja henkisten voimavarojen osalta uskonnolliseen järjestötoimintaan osallistuvat kokevat osallistumattomia useammin itsensä yleisesti ottaen aktiivisiksi. Uskonnollinen järjestötoiminta painottuu lisäksi kyselyn kohteina olleiden ikääntyvien vanhimpaan ikäryhmään, 70–76-vuotiaisiin. Alle 6 000 asukkaan kunta näyttää tutkimustulosten valossa tarjoavan ikääntyvien uskonnolliselle järjestötoiminnalle hedelmällisemmän kulttuurisen maaperän kuin 6 000–19 999 asukkaan kunta.

Ikääntyvien koulutustaso, taloudellinen tilanne ja terveydentila eivät näytä ristiintaulukointien perusteella vaikuttavan uskonnolliseen järjestötoimintaan osallistumiseen. Merkittä-

vimpiä uskonnolliseen järjestötoimintaan osallistumista ehkäiseviä tekijöitä ovat yleisen kulttuurikielteisyyden lisäksi eronneisuus, miessukupuoli ja 58–64 vuoden ikä.

4.1.6 Sitoutumattomaan eläkeläisjärjestötoimintaan osallistuminen

Kyselyyn vastanneista 34 prosenttia osallistuu sitoutumattomaan eläkeläisjärjestötoimintaan. Eläkeläisjärjestötoimintaan osallistuvat ovat usein mukana myös sosiaali- ja terveystoiminnan ja muussa järjestötoiminnassa. Tutkimuksen kohteena olevien ikääntyvien joukossa eläkeläisjärjestötoimintaan osallistuminen painottuu vanhimpaan ikäryhmään, 70–76-vuotiaisiin, kulttuuriin myönteisesti suhtautuviin, laajan tuttavapiirin omaaviin, itsensä aktiivisiksi ja terveiksi kokeviin sekä eläkkeellä oleviin. Merkittävin eläkeläisjärjestötoimintaan osallistumista ehkäisevä tekijä on se, että ikääntyvä kuuluu vielä työvoimaan eli on työssä tai hakee työtä.

4.1.7 Maaseudun neuvontajärjestötoimintaan osallistuminen

Kyselylomakkeessa maaseudun neuvontajärjestötoiminta on muodossa maa- ja kotitalousalojen neuvontajärjestötoiminta. Tällaiseen järjestötoimintaan katsoo osallistuvansa 19 prosenttia kyselyyn vastanneista. Neuvontajärjestötoiminnan lisäksi kysymyksessä olevat ikääntyvät harrastavat usein myös muuta järjestötoimintaa. Kulttuurisista voimavaroista neuvontajärjestötoimintaan osallistuvat hyödyntävät yleisen kulttuurimyönteisyytensä lisäksi asumistaan haja-asutusalueella, alle 6 000 asukkaan kunnassa ja omakotitalossa. Siviilisäädyistä naimattomat ovat erityisen innokkaita ja eronneet erityisen haluttomia osallistumaan neuvontajärjestötoimintaan.

4.2 Halukkuus osallistua säännöllisesti kulttuuritoimintaan

Kyselylomakkeen paras yksittäinen kysymys ikääntyvän kulttuurimyönteisyyden tai -kielteisyyden mittaamiseksi oli: "Miten usein olisitte halukas osallistumaan kulttuuritoimintaan?" Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 32 prosenttia on halukas osallistumaan kulttuuritoimintaan säännöllisesti. Säännöllisyydellä tarkoitetaan tässä osallistumista vähintään muutaman kerran kuukaudessa. Suurin osa kyselyyn vastanneista eli 56 prosenttia haluaa osallistua kulttuuritoimintaan satunnaisesti, kun taas 12 prosenttia ei halua koskaan osallistua kulttuuritoimintaan. Viimeksi mainittua prosenttilukua voidaan pitää positiivisessa mielessä alhaisena: ikääntyvien keskuudessa on ainakin periaatteessa potentiaalia kulttuuritoiminnan laajentamiseen, kun "kulttuurin vastustajia" on noin vähän.

Järjestötoimintaan osallistuvissa ikääntyvissä on keskimääräistä enemmän niitä, jotka haluavat olla säännöllisesti mukana kulttuuritoiminnassa. Kulttuurisilta voimavaroiltaan säännölliseen kulttuuritoimintaan halukkaita voidaan yleistäen luonnehtia korkeasti koulutetuiksi ja elämänsä mitassa muuttoalttiiksi, mikä ilmenee useampana kuin kahtena elämänaikaisena asuinpaikkakuntana. Itsensä aktiiviseksi kokevien ja taloudellisen tilanteensa hyväksi arvioivien keskuudessa halukkuus säännölliseen kulttuuritoimintaan on suurem-

paa kuin muiden ikääntyvien keskuudessa. Sosiaalisina voimavaroina säännölliseen kulttuuritoimintaan halukkuutta näyttävät kyselyvastausten perusteella edistävän laaja tuttavapiiri ja naissukupuoli.

Niitä, jotka eivät koskaan ole halukkaita osallistumaan kulttuuritoimintaan, luonnehtivat epätietoisuus omasta yleisestä aktiivisuudesta tai passiivisuudesta, huono arvioitu talustilanne, järjestötoimintaan osallistumattomuus ja alhainen koulutustaso. Kulttuurista passiivisuutta näyttävät lisäävän myös asuminen elämän aikana vain 1–2 paikkakunnalla, suppea tuttavapiiri ja se, että ikääntyvä sattuu olemaan mies.

4.3 Halukkuus osallistua kulttuuritoimintaan eri aluetasoilla

4.3.1 Kulttuurinen aluesamastuminen

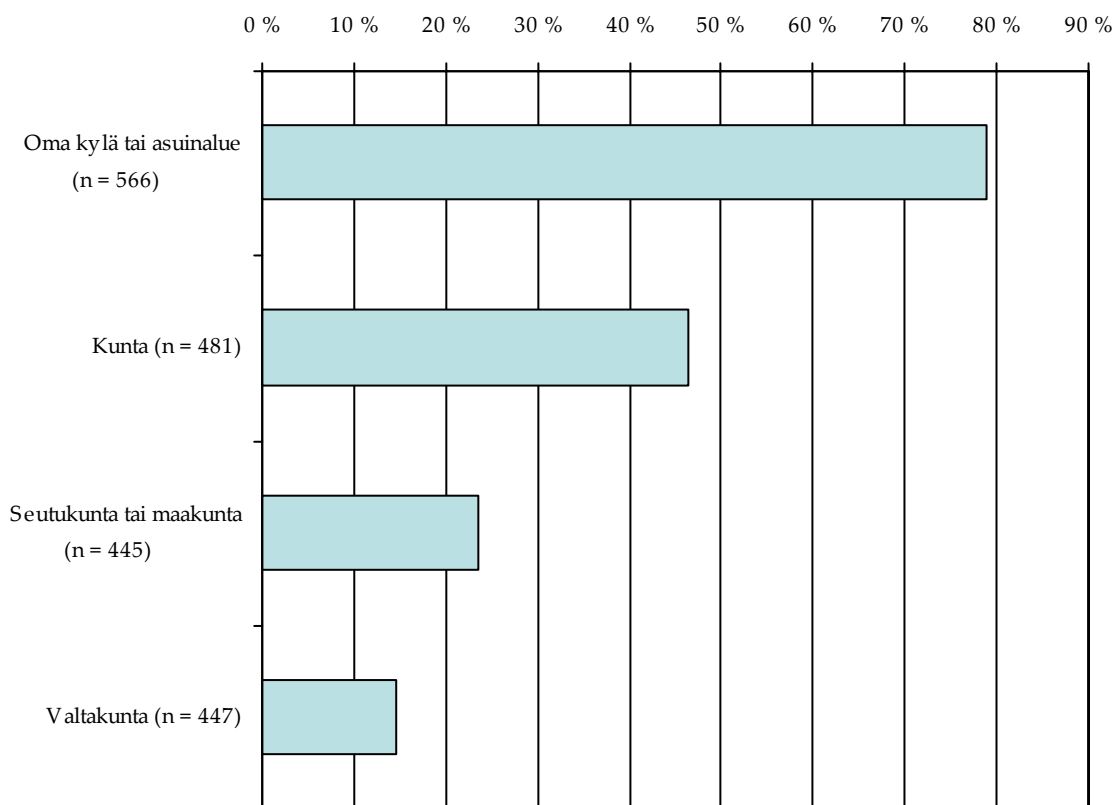
Ikääntyvien kulttuuritoimintaa tapahtuu eri aluetasoilla. Modernisaatioteoreettisesti ajatellen voidaan esittää, että toiminta on esimerkiksi sitä kehittyneempää ja vaativampaa mitä laajemmalla alueella toiminta tapahtuu. Maaseutualueen näkökulmasta tilanne on toinen: esimerkiksi valtakunnallisen kulttuuritoiminnan painottaminen saattaa heikentää paikallisen kulttuuritoiminnan mahdollisuuksia. Tässä luvussa kartoitetaan ikääntyvien kulttuurista aluesamastumista eli sitä, mitä tekijöitä liittyy ikääntyvien kulttuuritoimintaan oman kylän/asuinalueen, kunnan, seutukunnan/maakunnan ja valtakunnan tasoilla (ks. kuva 2).

4.3.2 Oma kylä tai asuinalue

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 79 prosenttia haluaa vähintään melko mielellään osallistua omassa kylässä tai omalla asuinalueella tapahtuvaan kulttuuritoimintaan. Loput eli 21 prosenttia ei halua osallistua tällaiseen toimintaan lainkaan tai ei kovin mielellään. Paikallinen kulttuuritoiminta näyttää olevan ikääntyville yleistä ja arkipäiväistä. Tämä näkyy siinä, että halukkuuteen tai haluttomuuteen liittyviä, tilastollisesti merkitseviä taustatekijöitä on vähän. Paikalliseen kulttuuritoimintaan ovat halukkaimpia itsensä aktiiviseksi kokevat, järjestötoimintaan osallistuvat ja laajan tuttavapiirin omaavat ikääntyvät.

4.3.3 Kunta

Oman kunnan alueella tapahtuvaan kulttuuritoimintaan haluaa osallistua vähintään melko mielellään 46 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä, kun taas 54 prosenttia vastanneista ei halua osallistua lainkaan tai ei ainakaan kovin mielellään. Työvoimana toimivat ja järjestötoimintaan osallistuvat ovat innokkaampia koko kunnan alueella tapahtuvan kulttuuritoiminnan toimijoita kuin eläkkeellä olevat ja järjestötoimintaan osallistumattomat. Korkeasti koulutetut, terveydentilansa hyväksi kokevat ja taloudellisen tilansa hyväksi arvioivat ovat halukkaampia osallistumaan oman kunnan alueella tapahtuvaan kulttuuritoimintaan kuin vähän koulutusta saaneet, terveydentilansa heikoksi kokevat ja taloudellisen tilansa huonoksi arvioivat.

Kuva 2. Ikääntyvien halukkuus osallistua kulttuuritoimintaan eri aluetasoilla.

Oman kunnan alueella tapahtuvasta kulttuuritoiminnasta kiinnostuneiden ikääntyvien kulttuurisia erityispiirteitä ovat lisäksi, että he ovat muita useammin asuneet elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla, että he asuvat mieluummin Etelä- tai Länsi-Suomessa kuin Itä- tai Pohjois-Suomessa ja että he asuvat mieluummin omakotitalossa kuin kerros- tai rivitalossa.

4.3.4 Seutukunta tai maakunta

Seutukunta ja maakunta ovat tutkimuksen kohteina oleville ikääntyville kuntaa vieraampia alueyksiköitä. Kyselyyn vastanneista 24 prosenttia haluaa vähintään melko mielellään osallistua oman seutukunnan tai oman maakunnan alueella tapahtuvaan kulttuuritoimintaan. Loput eli 76 prosenttia ei halua osallistua tällaiseen toimintaan lainkaan tai ei kovin mielellään. Kiinnostus seutukunnalliseen tai maakunnalliseen kulttuuritoimintaan kasautuu kuitenkin samantyyppisille ikääntyvien ryhmille kuin mitä luvussa 4.3.3 havaittiin kunnallisen aluesamastumisen osalta.

Halukkaimpia seutu- tai maakunnalliseen kulttuuritoimintaan osallistujia ovat työvoimaan kuuluvat, järjestötoimintaan osallistuvat, korkeasti koulutetut, laajan tuttavapiirin omaavat ja terveydentilansa hyväksi kokevat ikääntyvät. Kulttuuristen voimavarojen osalta seutu-

tai maakunnallisesta kulttuuritoiminnasta kiinnostuneet eroavat kiinnostumattomista siinä, että heillä on useammin taustalla elinaikainen asuminen useammalla kuin kahdella paikkakunnalla. Toisaalta seutu- tai maakunnallisen kulttuurisen aluesamastumisen kohdalla ei ole havaittavissa samanlaista Suomen suuralueiden välistä eroavaisuutta kuin edellisessä luvussa havaittiin olevan kunnallisessa aluesamastumisessa.

4.3.5 Valtakunta

Harvinaisimmaksi kulttuurisen aluesamastumisen tasoksi tämän tutkimuksen aineistossa osoittautui valtakunnan taso – tosin kansainvälisen tason merkitystä ei kysytykään. Valtakunnan tasolla tapahtuvaan kulttuuritoimintaan haluaa vähintään melko mielellään osallistua 15 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä, kun taas 85 prosenttia vastanneista ei halua osallistua tällaiseen toimintaan lainkaan tai ei ainakaan kovin mielellään.

Valtakunnan tason kulttuuritoiminnasta kiinnostuneimpia ikääntyviä ovat työvoimana toimivat, nuorimmat (58–64-vuotiaat) ikääntyvät, joilla on korkea koulutustaso. Heillä on hyvä terveys ja he kokevat itsensä yleisestikin ottaen aktiivisiksi. Valtakunnan tasolle kulttuurisesti samastuneet ikääntyvät ovat myös liikkuvaa väkeä. Suuri osa heistä harrastaa loma- tai kakkosasumista, ja he ovat tavallisesti asuneet elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla. Naiset ovat aktiivisempia valtakunnan tason kulttuuritoiminnassa kuin miehet.

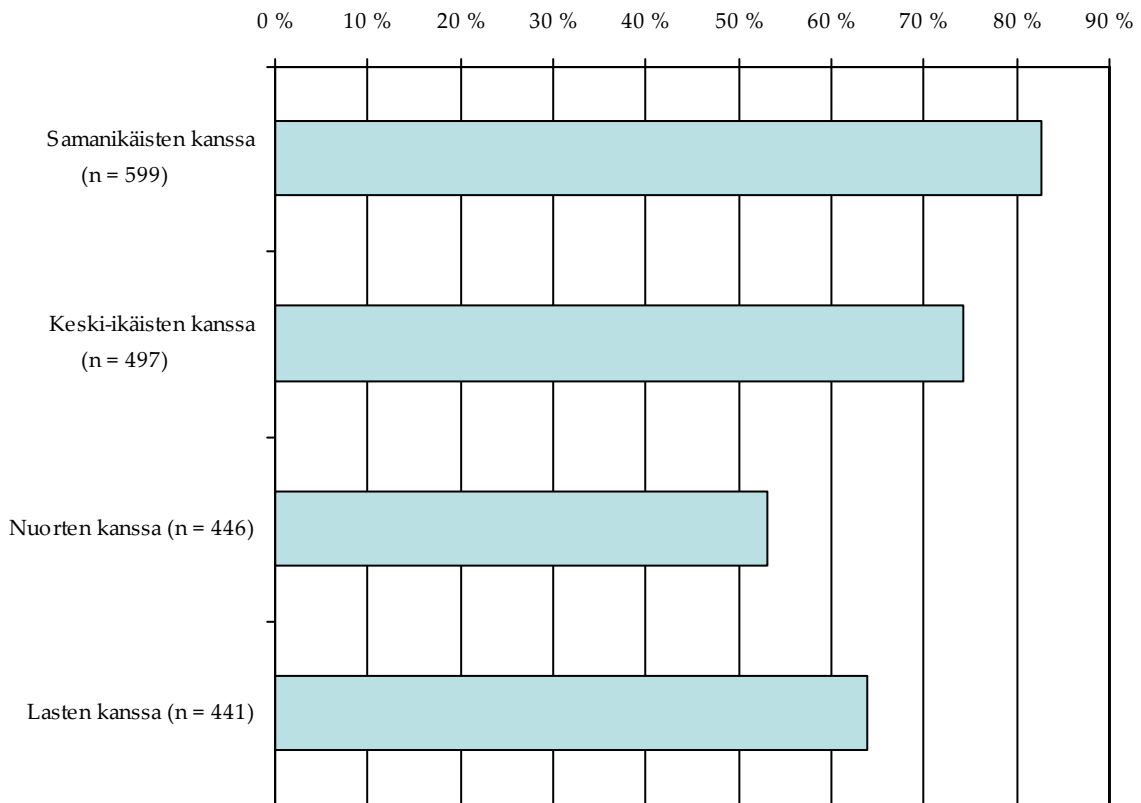
4.4 Halukkuus osallistua kulttuuritoimintaan eri-ikäisten kanssa

4.4.1 Negatiivinen ja positiivinen ikäsyrijintä

Ageismilla eli ikäsyrijinnällä tarkoitetaan iän mukaan tapahtuvaa jonkin väestöryhmän eriytettyä kohtelua. Tavallisesti käsitettä käytetään negatiivisessa mielessä niin, että tarkastellaan esimerkiksi ikääntyviin kohdistuvaa syrjintää. Myös ikääntyvät voivat harjoittaa muunikäisiin kohdistuvaa syrjintää. Ikäsyrijintä voi olla myös positiivista siinä mielessä, että jonkin ikään perustuvan väestöryhmän, kuten ikääntyvien, nuorten tai lasten, asioita halutaan edistää sen kummemmin syrjimättä muita väestöryhmiä (vrt. Euroopan... 2000). Kuvassa 3 vertaillaan tutkimuksen kohteena olevien ikääntyvien halukkuutta osallistua kulttuuritoimintaan eri-ikäisten kanssa.

4.4.2 Ikääntyvien suhde samanikäisiin

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 83 prosenttia haluaa vähintään melko mielellään osallistua kulttuuritoimintaan muiden samanikäisten kanssa. Loput eli 17 prosenttia ei halua osallistua tällaiseen toimintaan lainkaan tai ei kovin mielellään. Samanikäisten kanssa yhteistoimintaa haluavat ilmoittavat vastauksissaan muita useammin sen, että sosiaalisten rajoitusten ylläpito vaikuttaa heidän osallistumishalukkuuteensa. Tämä ilmentänee lähinnä positiivista ikäsyrijintää.

Kuva 3. Ikääntyvien halukkuus osallistua kulttuuritoimintaan eri-ikäisten kanssa.

Järjestötoimintaan osallistuvat, laajan tuttavapiirin omaavat, elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla asuneet ja naissukupuolta edustavat ikääntyvät ovat halukkaampia tekemään yhteistyötä samanikäisten kanssa kulttuurin saralla kuin järjestötoimintaan osallistumattomat, suppean tuttavapiirin omaavat, elämänsä aikana vain yhdellä tai kahdella paikkakunnalla asuneet ja miessukupuolta edustavat ikääntyvät. Samanikäisten kesken kulttuurin alalla tapahtuva yhteistoiminta näyttää tutkimustulosten valossa mobiilisoivan mieluummin ikääntyvien sosiaalisia kuin taloudellis-symbolisia, fyysis-henkisiä tai kulttuurisia voimavaroja.

4.4.3 Ikääntyvien suhde keski-ikäisiin

Keski-ikäisten kanssa tapahtuvaan kulttuuritoimintaan haluaa osallistua vähintään melko mielellään 74 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä, kun taas 26 prosenttia vastanneista ei halua osallistua tällaiseen toimintaan lainkaan tai ei ainakaan kovin mielellään. Keski-ikäisten kanssa kulttuurialan yhteistoimintaa haluavat järjestötoimintaan – ja erityisesti luonnonsuojelualan järjestötoimintaan – osallistuvat ikääntyvät sekä ne, jotka ovat vielä mukana työelämässä joko työllisinä tai työnhakijoina. Kaiken kaikkiaan keski-ikäisten kanssa yhteistyöstä kiinnostuneet ovat muita ikääntyviä korkeammin koulutettuja ja nuorempia (58–66-vuotiaita). Eläkeläiset ja tutkimuksen kohteena olevista ikääntyvistä van-

himmat eli 67–76-vuotiaat ovat keskimääräistä vähemmän kiinnostuneita keski-ikäisten kanssa tapahtuvasta kulttuurialan yhteistoiminnasta.

4.4.4 Ikääntyvien suhde nuoriin

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 53 prosenttia haluaa vähintään melko mielellään osallistua kulttuuritoimintaan nuorten kanssa. Loput eli 47 prosenttia ei halua osallistua tällaiseen toimintaan lainkaan tai ei kovin mielellään. Nuorten kanssa tapahtuvasta kulttuurialan yhteistoiminnasta ovat kiinnostuneimpia järjestötoimintaan – erityisesti poliittiseen järjestötoimintaan – osallistuvat ikääntyvät. Naiset ovat halukkaampia ryhtymään nuorten kanssa kulttuurialan yhteistyöhön kuin miehet.

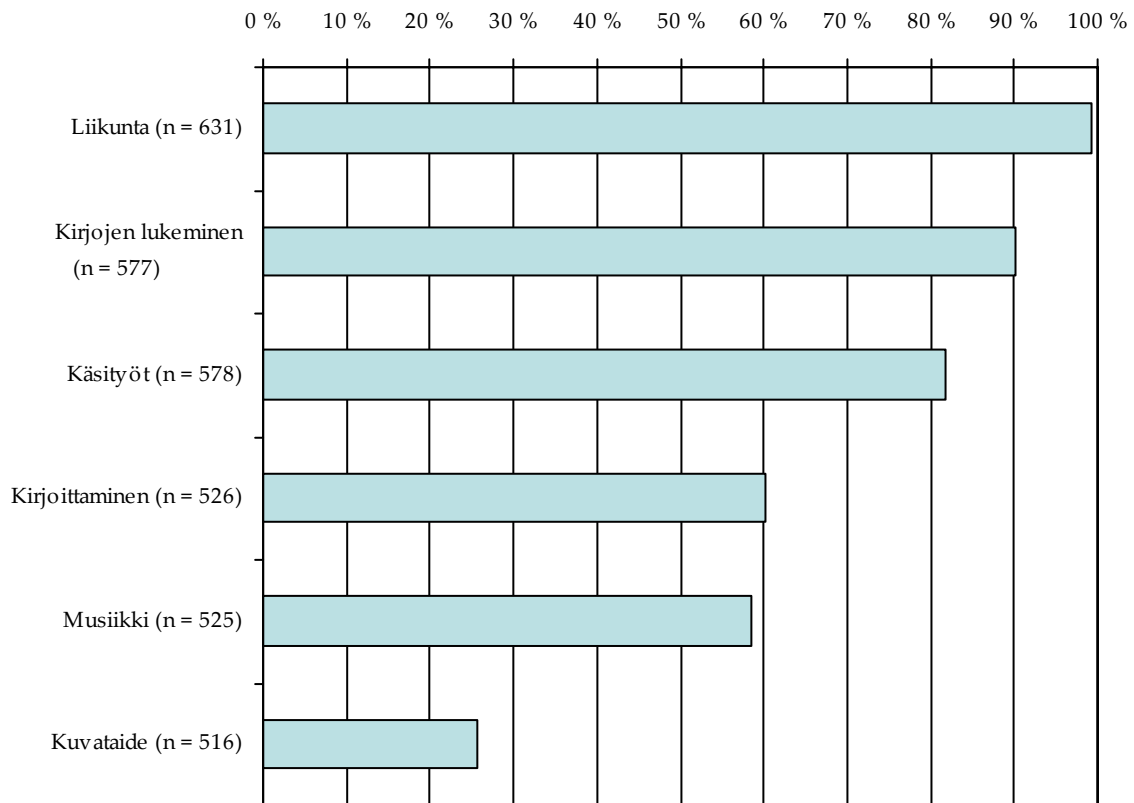
4.4.5 Ikääntyvien suhde lapsiin

Lasten kanssa tapahtuvaan kulttuuritoimintaan haluaa osallistua vähintään melko mielellään 64 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä, kun taas 36 prosenttia vastanneista ei halua osallistua tällaiseen toimintaan lainkaan tai ei ainakaan kovin mielellään. Lasten kanssa tapahtuvasta kulttuurialan yhteistoiminnasta ovat kiinnostuneimpia järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät. Erityisesti sosiaali- tai terveysalan, maaseutuneuvonnan alan ja luonnonsuojelualan järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät ovat innokkaita toimimaan myös kulttuurin alalla lasten kanssa. Työvoimaan kuuluvat, naissukupuolta edustavat ja 58–66-vuotiaat ikääntyvät ovat halukkaampia tekemään kulttuuria lasten kanssa kuin eläkkeellä olevat, miessukupuolta edustavat ja 67–76-vuotiaat ikääntyvät.

4.5 Harrastamisaktiivisuudesta joissakin kulttuurimuodoissa

4.5.1 Ikääntyvien aktiivisuuden moninaisuudesta

Tässä tutkimuksessa ikääntyvien kulttuurista harrastamisaktiivisuutta tarkastellaan vain joidenkin, valittujen kulttuurimuotojen osalta (ks. kuva 4). Tarkastelun ulkopuolelle jäävät siis esimerkiksi sellaiset arkielämään liittyvät kulttuurimuodot, kuten puutarhanhoito, kalastus, metsästys, mökkeily, matkailu, ruokakulttuuri, tanssiminen, rahapelit ja television katselu. Kuvan 4 pylväisiin sisältyvät kaikki ne kyselyyn vastanneet ikääntyvät, jotka harrastavat kysymyksessä olevia kulttuurimuotoja vähintään jossain määrin.

Kuva 4. Joidenkin kulttuurimuotojen harrastaminen ikääntyvien keskuudessa.

4.5.2 Liikunta

Liikunta on tässä tarkasteltavista kulttuurin muodoista se, joka tutkimuksen kohteena olevien ikääntyvien keskuudessa on yleisimmin harrastettu. Kyselyyn vastanneista 94 prosenttia harrastaa liikuntaa tai ulkoilua vähintään kerran viikossa. Tätä harvemmin liikkuu vain 6 prosenttia vastanneista. Kaikkein aktiivisimpia liikkujia ovat ne, jotka ovat muutenkin aktiivisimpia. Tällaisia ovat erityisesti järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät. Liikkuminen edellyttää hyvää terveyttä: huono koettu terveydentila on merkittävin liikunnan harrastamista haittaava tekijä. Mielenkiintoista on, että tutkimusaineiston eläkkeellä olevat ja vanhimmat eli 65–76-vuotiaat ovat aktiivisempia liikkujia kuin työvoimaan kuuluvat ja 58–64-vuotiaat. Vasta eläkkeellä ikääntyvät ehtivät liikkumaan, tai sitten on niin, että myöhemmällä iällä terveysongelmat tulevat sellaisiksi, että niiden hoitaminen edellyttää liikkumisen lisäämistä.

4.5.3 Kirjojen lukeminen

Kirjojen lukemista harrastaa vähintään kerran viikossa 57 prosenttia ja harvemmin kuin kerran viikossa 33 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Loput eli 10 prosenttia vastanneista ei harrasta kirjojen lukemista lainkaan. Verrattaessa osuuksia valtakunnallisen

vapaa-aikatutkimuksen tuloksiin voidaan todeta, että kyselyyn vastanneet ovat painottuneet kirjojen lukemisesta kiinnostuneiden suuntaan. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan hieman vajaa 40 prosenttia alle 75-vuotiaista ikääntyvistä ei harrasta kirjojen lukemista (ks. Liikkanen ym. 2005, 246). Kirjojen lukeminen vähintään kerran viikossa näyttää tutkimustulosten valossa edellyttävän monenlaisten sosiaalisten, kulttuuristen, fyysisten ja henkisten sekä taloudellisten voimavarojen käyttöä.

Sosiaalisten voimavarojen osalta järjestötoimintaan osallistuvat ja ne, jolle sosiaalisten rajoitusten ylläpitäminen on tärkeä osallistumishalukkuuteen vaikuttava tekijä, ovat muita ikääntyviä aktiivisempia kirjojen lukijoita. Naiset ovat miehiä aktiivisempia kirjojen lukijoita. Kulttuurisilta voimavaroiltaan aktiiviset kirjojen lukijat ovat usein korkeasti koulutettuja ja maailmaa nähneitä – ainakin siinä mielessä, että he ovat usein asuneet elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla. Fyysis-henkisenä voimavarana kirjojen lukeminen näyttää tutkimustulosten mukaan edellyttävän myös hyvää koettua terveydentilaa ja taloudellisena voimavarana hyvää arvioitua taloudellista tilannetta.

4.5.4 Käsitöt

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 51 prosenttia harrastaa käsitöitä vähintään kerran viikossa. Niitä, jotka harrastavat käsitöitä harvemmin kuin kerran viikossa, on 30 prosenttia vastanneista. Käsitöitä harrastamattomia on aineistossa 19 prosenttia vastanneista. Verrattaessa osuuksia valtakunnallisen vapaa-aikatutkimuksen tuloksiin voidaan todeta, että kyselyyn vastanneet ovat painottuneet käsitöistä kiinnostuneiden suuntaan. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan hieman vajaa 30 prosenttia alle 75-vuotiaista ikääntyvistä ei harrasta käsitöitä (ks. Liikkanen ym. 2005, 255).

Käsitöiden aktiivisina harrastajina korostuvat lesket, naiset, järjestötoimintaan osallistuvat ja elämänsä aikana 1–2 paikkakunnalla asuneet. Käsitöiden aktiivista harrastamista ehkäiseviä taustatekijöitä näyttävät olevan miessukupuoli, eronneisuus, naimattomuus ja elämänaikainen asuminen useammalla kuin kahdella paikkakunnalla.

4.5.5 Kirjoittaminen

Kirjoittamista harrastaa vähintään kerran viikossa 24 prosenttia ja harvemmin kuin kerran viikossa 36 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Loput eli 40 prosenttia vastanneista ei harrasta kirjoittamista lainkaan. Verrattaessa osuuksia valtakunnallisen vapaa-aikatutkimuksen tuloksiin voidaan todeta, että kyselyyn vastanneet ovat painottuneet kirjoittamisesta kiinnostuneiden suuntaan. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan 70–95 prosenttia alle 75-vuotiaista ikääntyvistä ei harrasta kirjoittamista (ks. Liikkanen ym. 2005, 252).

Samoin kuin kirjojen lukemiseen kirjoittamiseen liittyy monenlaisten voimavarojen käyttöä. Mitä tulee sosiaalisiin voimavaroihin, niin järjestötoimintaan osallistuvat ja naiset ovat aktiivisempia kirjoittajia kuin järjestötoimintaan osallistumattomat ja miehet. Kulttuuriselta taustaltaan aktiiviset kirjoittajat ovat usein korkeasti koulutettuja, useammalla kuin kahdel-

la paikkakunnalla elämänsä aikana asuneita ja nykyisin 6 000–19 999 asukkaan kunnassa asuvia. Taloudellis-symbolisilta voimavaroiltaan aktiiviset kirjoittajat kuuluvat usein työvoimaan ja arvioivat taloudellisen tilanteensa kaksijakoisesti joko hyväksi tai huonoksi. Fyysis-henkisten voimavarojen osalta aktiiviset kirjoittajat kokevat itsensä yleisesti ottaen aktiivisiksi ja terveydentilansa hyväksi.

4.5.6 Musiikki

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 37 prosenttia harrastaa musiikkia vähintään kerran viikossa. Niitä, jotka harrastavat musiikkia harvemmin kuin kerran viikossa, on 22 prosenttia vastanneista. Musiikkia harrastamattomia on aineistossa 41 prosenttia vastanneista. Innokkaimpia musiikin harrastajia ovat järjestötoimintaan osallistuvat, korkeasti koulutetut, naiset ja ne, jotka ovat elämänsä aikana asuneet useammalla kuin kahdella paikkakunnalla. Alhaista musiikillista aktiivisuutta puolestaan ennustavat muun muassa asuminen elämän aikana 1–2 paikkakunnalla, miehinen sukupuoli ja alhainen koulutustaso.

4.5.7 Kuvataide

Kuvataidetta harrastaa vähintään kerran viikossa vain 8 prosenttia ja harvemmin kuin kerran viikossa 17 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Valtaosa eli 75 prosenttia ikääntyvistä ei harrasta kuvataidetta lainkaan. Kulttuurisilta voimavaroiltaan aktiivisimmat kuvataiteen harrastajat ovat usein korkeasti koulutettuja, loma- tai kakkosasumista harjoittavia ja muutenkin liikkuvia ikääntyviä eli he ovat elämänsä aikana asuneet useammalla kuin kahdella paikkakunnalla. Oman erityisryhmänsä kuvataideaktivistien ryhmässä muodostavat luonnonsuojelualan järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät. Toisaalta on erikoista, että sitoutumattomien eläkeläisjärjestöjen toimintaan osallistuvat ikääntyvät harrastavat kuvataidetta harvemmin kuin muut ikääntyvät. Tutkimusaineiston ikäryhmistä 65–69-vuotiaat ovat aktiivisimpia ja 70–76-vuotiaat passiivisimpia kuvataiteen harrastajia. Naiset ovat aktiivisempia kuvataiteen harrastajia kuin miehet.

5 Ikääntyvien valmiudet paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämiseen

5.1 Valmiudet hyödyntää erilaisia voimavaroja

5.1.1 Voimavaroja kuvaavat mittarit

Tutkimusaineiston analysoinnin yhteydessä kävi selväksi, että jonkinlainen yleinen kulttuurimyönteisyys ja sen vastakohtana esiintyvä yleinen kulttuurikielteisyys selittävät monessa tapauksessa kulttuurisen aktiivisuuden vaihteluja ikääntyvien keskuudessa. Kun halutaan kehittää ikääntyvien kulttuuritoimintaa maaseutukunnissa, on syytä tietää, ketkä maaseudun asukkaista ovat halukkaita ja valmiita laittamaan itsensä likoon. Luvussa 2.3 maaseudulla asuvien ikääntyvien voimavarat on jaettu taloudellis-symbolisiin, sosiaalisiin, kulttuurisiin ja fyysis-henkisiin voimavaroihin. Nämä voimavarat esiintyvät käytännössä toisiinsa kietoutuneina.

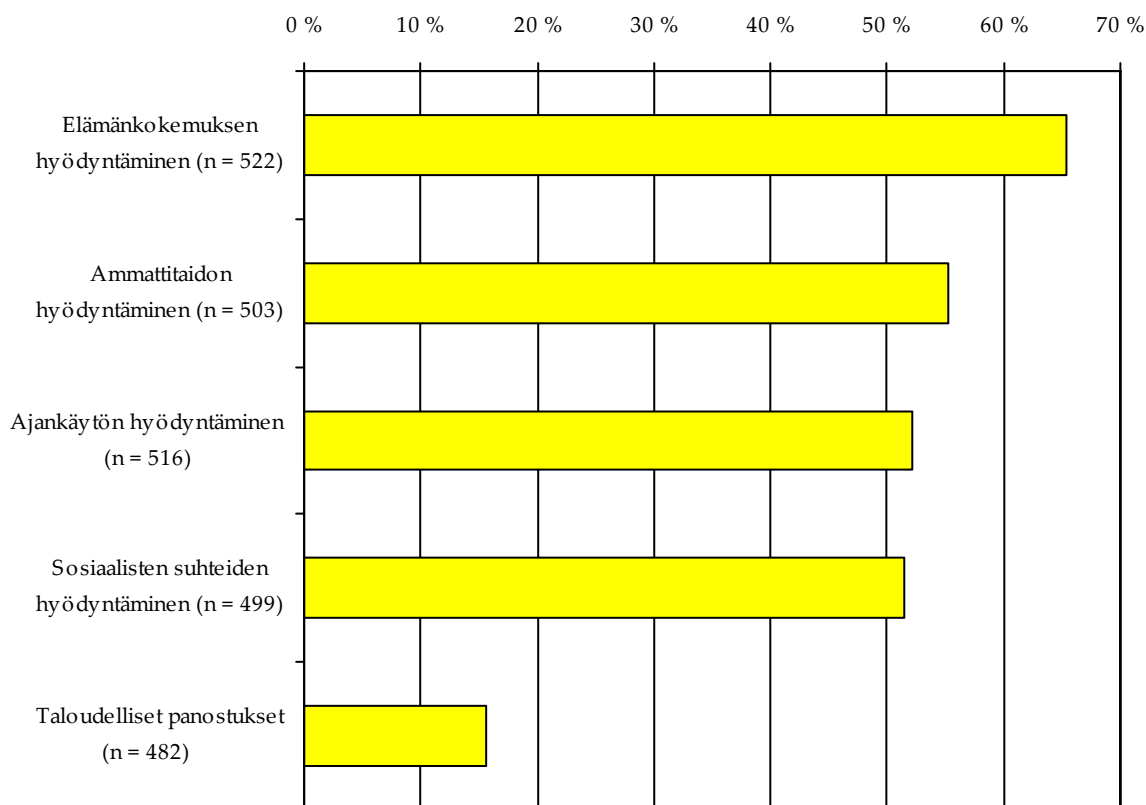
Luvuissa 5.1.2–5.1.6 tarkastellaan sitä, minkä tyyppiset ikääntyvien ryhmät ovat valmiita hyödyntämään erilaisia voimavarojaan paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämisessä. Voimavaroja kuvaavat mittarit ovat:

- taloudellis-symboliset voimavarat: valmius taloudellisiin panostuksiin ja valmius ammattitaidon hyödyntämiseen,
- sosiaaliset voimavarat: valmius sosiaalisten suhteiden hyödyntämiseen,
- kulttuuriset voimavarat: valmius elämäkokemuksen hyödyntämiseen,
- fyysis-henkiset voimavarat: valmius ajankäytön hyödyntämiseen.

Näitä voimavaroja koskevat tulkinnat esitetään seuraavissa luvuissa siinä järjestyksessä, jossa ne esiintyvät tutkimuksen kohteina olevien ikääntyvien keskuudessa yleisimmin (ks. myös kuva 5).

5.1.2 Elämäkokemuksen hyödyntäminen

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 65 prosenttia haluaa vähintään melko mielellään hyödyntää elämäkokemustaan paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämisessä. Loput eli 35 prosenttia ei halua hyödyntää elämäkokemustaan lainkaan tai ei kovin mielellään. Erityisen paljon niitä ikääntyviä, jotka haluavat hyödyntää elämäkokemustaan, on järjestötoimintaan osallistuvien keskuudessa. Järjestötoimijoista kulttuuri- ja taidealan, ammattiyhdistystoiminnan, politiikan alan, luonnonsuojelualan ja kotipaikkakeskeisen yhdistystoiminnan aktivistit ovat keskimääräistä valmiimpia antamaan elämäkokemuksensa paikallisen kulttuuritoiminnan käyttöön.

Kuva 5. Ikääntyvien valmius hyödyntää erilaisia voimavaroja paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämisessä.

Vähintään ammattikoulun tai lukion suorittaneet ikääntyvät ovat innokkaampia hyödyntämään elämäkokemustaan paikallisessa kulttuuritoiminnassa kuin pelkästään keski- tai kansakoulun suorittaneet. Myös asuminen elämän aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla näyttää tutkimustulosten perusteella usein johtavan siihen, että ikääntyvä on halukas hyödyntämään elämäkokemustaan paikallisessa kulttuuritoiminnassa. Pahimmat elämäkokemuksen hyödyntämistä estävät tekijät näyttävät olevan huono koettu terveydentila ja alhainen koulutustaso.

5.1.3 Ammattitaidon hyödyntäminen

Elämän aikana kertynyttä ammattitaitoa haluaa paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämisessä hyödyntää vähintään melko mielellään 55 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Loput 45 prosenttia ei halua hyödyntää ammattitaitoaan lainkaan tai ei kovin mielellään. Erityisen halukkaita ammattitaitojensa hyödyntämiseen ovat järjestötoimintaan osallistuvat, joista innokkaimpia ovat ammattiyhdistysalan, luonnonsuojelualan, politiikan alan kulttuuri- ja taidealan sekä kotipaikkakeskeisen järjestötoiminnan aktivistit.

Muita ikääntyvien ryhmiä, jotka ovat halukkaita ammattitaitonsa hyödyntämiseen, ovat työvoimaan kuuluvat, korkeasti koulutetut, terveeksi itsensä kokevat, loma- tai kakkosumista harrastavat, muuttoalttiit ja kyselyn kohdejoukon nuorimmat eli 58–66-vuotiaat ikääntyvät. Merkittävimmät ammattitaidon hyödyntämistä estävät tekijät näyttävät olevan huono koettu terveydentila ja alhainen koulutustaso.

5.1.4 Ajankäytön hyödyntäminen

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 52 prosenttia haluaa vähintään melko mielellään hyödyntää ajankäyttöään paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämisessä. Loput eli 48 prosenttia ei halua käyttää aikaansa tällaiseen toimintaan lainkaan tai ei kovin mielellään. Tutkimuksen kohteina olevista ikääntyvistä valmiimpia käyttämään aikaansa paikalliseen kulttuuritoimintaan ovat järjestötoimintaan osallistuvat, joista erityisesti politiikan alan, ammattiyhdistystoiminnan ja kulttuuri- ja taidealan aktivistit ovat innokkaimpia.

Järjestötoimijoiden lisäksi ajankäyttöään paikallisen kulttuuritoimintaan ovat valmiita hyödyntämään korkeasti koulutetut, terveeksi itsensä kokevat ja elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla asuneet. Ajankäyttöä paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämiseen rajoittavat tutkimustulosten mukaan pahimmin huono koettu terveydentila, suppea tuttavapiiri ja alhainen koulutustaso.

5.1.5 Sosiaalisten suhteiden hyödyntäminen

Sosiaalisia suhteitaan haluaa paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämisessä hyödyntää vähintään melko mielellään 51 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Loput 49 prosenttia ei halua hyödyntää sosiaalisia suhteitaan lainkaan tai ei kovin mielellään. Erityisen halukkaita sosiaalisten suhteiden hyödyntämiseen ovat järjestötoimintaan osallistuvat. Järjestötoimijoiden keskuudesta erottuvat merkittävimmin suhdetoiminta-aktiiveina politiikan alalla, kulttuuri- ja taidealalla, maaseudun neuvontatoiminnassa ja ammattiyhdistystoiminnassa mukana olevat ikääntyvät.

Sosiaalisia suhteita hyödyntämään valmiit ikääntyvät ovat usein myös loma- tai kakkosumista harrastavia, terveydentilansa hyväksi kokevia, taloudellisen tilanteensa hyväksi arvioivia ja naissukupuolta edustavia. Pahiten sosiaalisten suhteiden hyödyntämistä näyttävät ehkäisevän koettu huono terveydentila ja suppea tuttavapiiri.

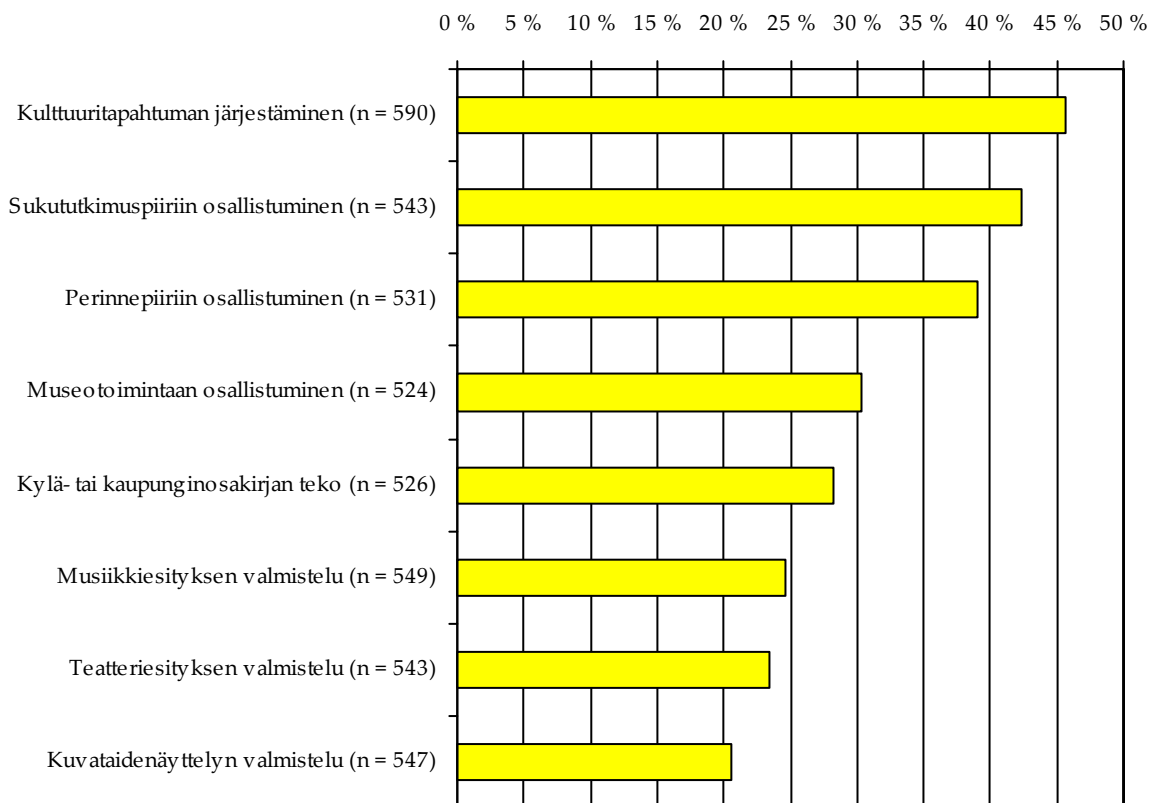
5.1.6 Valmius taloudellisiin panostuksiin

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä vain 16 prosenttia on valmis vähintään melko mielellään tekemään taloudellisia panostuksia paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämiseksi. Valtaosa eli 84 prosenttia ei halua tehdä tällaisia panostuksia lainkaan tai ei ainakaan kovin mielellään. Tutkimuksen kohteina olevista ikääntyvistä taloudellisiin panostuksiin ovat

valmiimpia järjestötoimintaan, erityisesti politiikan, kulttuurin ja taiteen sekä maaseutu-neuvonnan alojen järjestötoimintaan osallistuvat.

Taloudellisen panostusvalmiuden taustalla näyttävät usein olevan myös hyvä arvioitu ta- loudellinen tilanne, korkea koulutustaso, hyvä koettu terveydentila ja laaja tuttavapiiri. Pahimmat taloudellisia panostuksia estävät tekijät puolestaan ovat huono koettu tervey- dentila ja huono arvioitu taloudellinen tilanne.

5.2 Valmiudet paikallisen kulttuurin kehittämiseen

Kuva 6. Ikääntyvien kiinnostus osallistua eri tavoin paikallisen kulttuurin kehittämiseen.

5.2.1 Kiinnostus kulttuuritapahtuman järjestämiseen

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 46 prosenttia on vähintään jossain määrin kiinnostunut osallistumaan jonkin paikallisen kulttuuritapahtuman järjestämiseen. Loput 54 prosenttia ei ole lainkaan kiinnostunut tällaisesta osallistumisesta. Paikallisen kulttuuritapahtuman jär- jestämisestä kiinnostuneet ikääntyvät ovat usein järjestötoimintaan osallistuvia, korkeasti koulutettuja, terveydentilansa hyväksi kokevia, laajan tuttavapiirin omaavia sekä elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla asuneita.

Ehkä hieman yllättävää on, että kiinnostus paikallistapahtuman järjestämiseen on suurempaa haja-asutusalueella ja alle 6 000 asukkaan kunnassa asuvien ikääntyvien kuin taajamassa ja 10 000–19 999 asukkaan kunnassa asuvien ikääntyvien keskuudessa. Pahimpia kynnysiä paikallistapahtumien järjestämistä koskevalle kiinnostukselle näyttävät olevan jonkinlainen yleinen passiivisuus, huono arvioitu taloudellinen tilanne ja huono koettu terveydentila.

5.2.2 Kiinnostus sukututkimuspiiriin

Sukututkimuspiireistä on vähintään jossakin määrin kiinnostunut 42 prosenttia tutkimuksen kohteina olevista ikääntyvistä. Täysin kiinnostumattomia on 58 prosenttia vastanneista. Järjestötoimintaan, erityisesti maaseutuneuvonnan, luonnonsuojelualan sekä kulttuuri- ja taidealan järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät ovat kiinnostuneita sukututkimuspiireistä. Sukututkimuspiireistä kiinnostuneita ovat usein myös työvoimana mieluummin kuin eläkkeellä olevat, korkeasti koulutetut, laajan tuttavapiirin omaavat ja terveiksi itsensä kokevat ikääntyvät.

Eronneet ja parisuhteessa elävät ikääntyvät ovat kiinnostuneempia sukututkimuspiireistä kuin lesket ja naimattomat ikääntyvät. Ikääntyvät miehet ovat kiinnostuneempia sukututkimuspiireistä kuin naiset. Mielenkiintoista on havaita myös, että alle 6 000 asukkaan kunnassa ja omakotitalossa asuvien ikääntyvien keskuudessa kiinnostus sukututkimuspiirejä kohtaan on suurempaa kuin 6 000–19 999 asukkaan kunnassa ja kerros- tai rivitalossa asuvien ikääntyvien keskuudessa.

5.2.3 Kiinnostus perinnepiiriin

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 39 prosenttia on vähintään jossain määrin kiinnostunut perinnepiireistä. Loput 61 prosenttia ei ole lainkaan kiinnostunut tällaisesta osallistumisesta. Perinnepiireistä kiinnostuneet ikääntyvät ovat usein järjestötoimintaan, erityisesti luonnonsuojelualan ja maaseutuneuvonnan alan järjestötoimintaan sekä kotipaikkakeskeiseen järjestötoimintaan osallistuvia. Lisäksi perinnepiireistä kiinnostuneet ikääntyvät ovat usein mieluummin työvoimana toimivia kuin eläkeläisiä, korkeasti koulutettuja ja laajan tuttavapiirin omaavia. Sosiaalisena erityispiirteenä perinnepiireistä kiinnostuneiden ikääntyvien keskuudessa on se, että sosiaalisten raja-aitojen ylläpitäminen vaikuttaa heidän kohdallaan osallistumishalukkuuteen useammin kuin muiden ikääntyvien kohdalla.

Perinnepiireihin kohdistuva kiinnostus on suurempaa haja-asutusalueella ja omakotitalossa asuvien ikääntyvien kuin taajamassa ja kerros- tai rivitalossa asuvien ikääntyvien keskuudessa. Parisuhteessa elävät ovat kiinnostuneempia perinnepiireistä kuin yksin elävät. Pahin kynnys perinnepiireihin kohdistuvalle kiinnostukselle näyttää tutkimusaineiston perusteella olevan jonkinlainen yleinen passiivisuus.

5.2.4 Kiinnostus museotoimintaan

Museotoiminnasta on vähintään jossakin määrin kiinnostunut 30 prosenttia tutkimuksen kohteina olevista ikääntyvistä. Täysin kiinnostumattomia on 70 prosenttia vastanneista. Järjestötoimintaan, erityisesti luonnonsuojelualan, sosiaali- ja terveysalan, maaseutuneuvonnan sekä kulttuuri- ja taidealan järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät ovat kiinnostuneita museotoiminnasta. Museotoiminnasta kiinnostuneita ovat usein myös korkeasti koulutetut, työvoimana mieluummin kuin eläkkeellä olevat sekä laajan tuttavapiirin omaavat. Ikääntyvät miehet ovat ikääntyviä naisia kiinnostuneempia museotoiminnasta.

Myös asumisen ja museotoimintaan kohdentuvan kiinnostuneisuuden välillä on havaittavissa tilastollinen yhteys. Haja-asutusalueella, alle 6 000 asukkaan kunnassa ja omakotitalossa asuvien ikääntyvien keskuudessa kiinnostus museotoimintaa kohtaan on suurempaa kuin taajamassa, 10 000–19 999 asukkaan kunnassa ja kerros- tai rivitalossa asuvien ikääntyvien keskuudessa.

5.2.5 Kiinnostus kylä- tai kaupunginosakirjan tekoon

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 28 prosenttia on vähintään jossain määrin kiinnostunut osallistumaan paikallisen kylä- tai kaupunginosakirjan tekemiseen. Valtaosa eli 72 prosenttia ei ole lainkaan kiinnostunut tällaisesta osallistumisesta. Paikallisen kulttuuritapahtuman järjestämisestä kiinnostuneet ikääntyvät ovat usein järjestötoimintaan, erityisesti luonnonsuojelualan, sosiaali- ja terveysalan, maaseutuneuvonnan ja politiikan alan järjestötoimintaan osallistuvia. Lisäksi kylä- tai kaupunginosakirjan teosta kiinnostuneiden ikääntyvien tyypillisiä ominaispiirteitä ovat korkea koulutustaso, laaja tuttavapiiri ja hyväksi koettu terveydentila.

Hieman yllättävää on, että haja-asutusalueella asuvat ikääntyvät ovat kiinnostuneempia osallistumisesta kylä- tai kaupunginosakirjan tekoon kuin taajamassa asuvat ikääntyvät. Pahimpia osallistumishaluttomuuden aiheuttajia näyttävät tutkimusaineiston perusteella olevan huono koettu terveydentila ja yleinen passiivisuus.

5.2.6 Kiinnostus musiikkiesityksen valmisteluun

Paikallisen musiikkiesityksen valmistelusta on vähintään jossakin määrin kiinnostunut 25 prosenttia tutkimuksen kohteina olevista ikääntyvistä. Täysin kiinnostumattomia on 75 prosenttia vastanneista. Järjestötoimintaan, erityisesti kulttuuri- ja taidealan, maaseutuneuvonnan sekä politiikan alan järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät ovat kiinnostuneita musiikkiesityksen valmistelusta.

Musiikkiesityksen valmistelusta kiinnostuneilla ikääntyvillä on usein laaja tuttavapiiri, mutta jostakin syystä ne, joilla ei ole ystäväpiirissään omia sukulaisia, ovat kiinnostuneempia musiikkiesitysten valmistelusta kuin ne, joilla on omia sukulaisia ystäväpiirissä. Kiin-

nostuneisuuden edellytyksenä näyttää lisäksi olevan hyvä koettu terveydentila. Huonoksi koettu terveydentila näyttää olevan pahin kiinnostusta rapauttava tekijä.

5.2.7 Kiinnostus teatteriesityksen valmisteluun

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 23 prosenttia on vähintään jossain määrin kiinnostunut osallistumaan paikallisen teatteriesityksen valmisteluun. Valtaosa eli 77 prosenttia ei ole lainkaan kiinnostunut tällaisesta osallistumisesta. Paikallisen teatteriesityksen valmistelusta kiinnostuneet ikääntyvät ovat usein järjestötoimintaan, erityisesti sosiaali- ja terveysalan, luonnonsuojelualan sekä kulttuuri- ja taidealan järjestötoimintaan osallistuvia. Lisäksi teatteriesityksen valmistelusta kiinnostuneiden ikääntyvien tyypillisiä ominaispiirteitä ovat korkea koulutustaso, laaja tuttavapiiri ja hyväksi koettu terveydentila.

Naiset ja 58–66-vuotiaat ovat kiinnostuneempia paikallisen teatteriesityksen valmistelusta kuin miehet ja 67–76-vuotiaat. Pahimpia osallistumishaluttomuuden aiheuttajia näyttävät tutkimusaineiston perusteella olevan yleinen passiivisuus, huono koettu terveydentila ja alhainen koulutustaso.

5.2.8 Kiinnostus kuvataidenäyttelyn valmisteluun

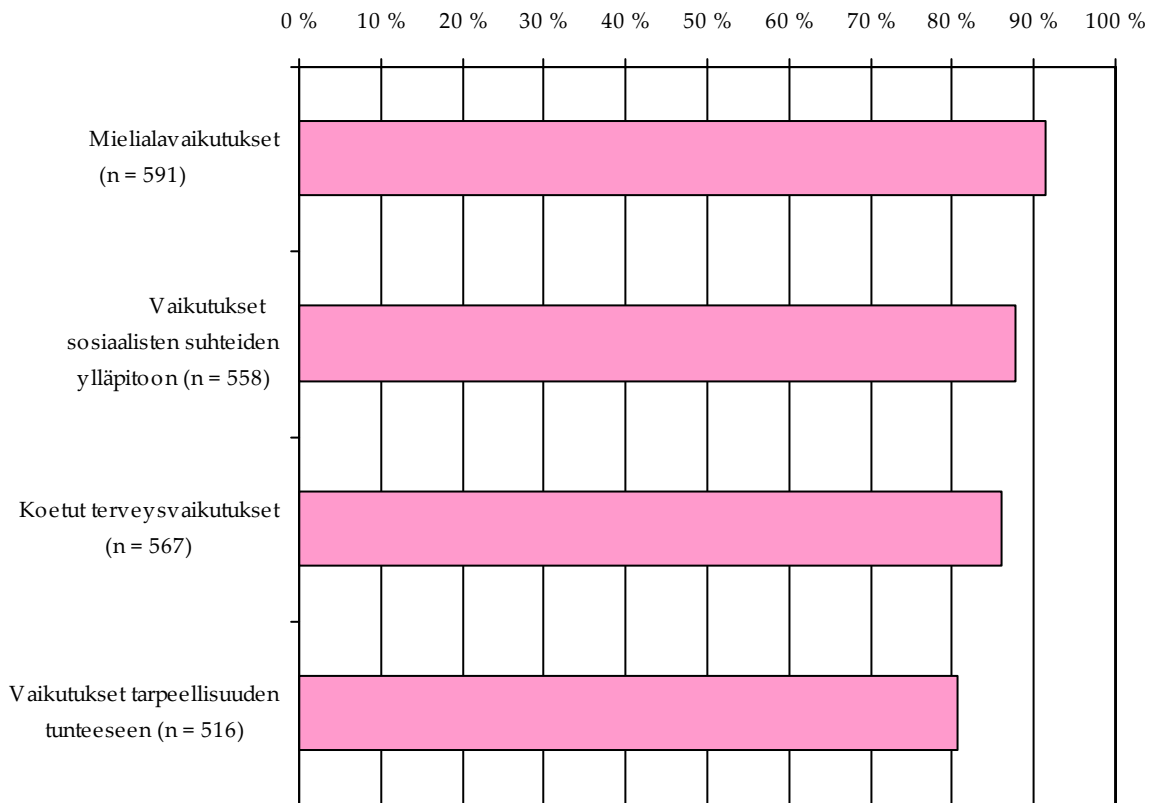
Paikallisen kuvataidenäyttelyn valmistelusta on vähintään jossakin määrin kiinnostunut 21 prosenttia tutkimuksen kohteina olevista ikääntyvistä. Täysin kiinnostumattomia on 79 prosenttia vastanneista. Järjestötoimintaan, erityisesti kulttuuri- ja taidealan ja luonnonsuojelualan järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät ovat kiinnostuneita kuvataidenäyttelyn valmistelusta. Lisäksi kiinnostuneisuuden taustalla on usein ikääntyvän korkea koulutustaso. Kuvataidenäyttelyn valmistelusta ovat kiinnostuneet mieluummin elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla asuneet kuin lähinnä paikallaan pysyneet ikääntyvät.

Mielenkiintoista on, että terveydentilansa hyväksi tai huonoksi kokevat ikääntyvät ovat kiinnostuneempia kuvataidenäyttelyn valmistelusta kuin terveydentilansa keskinkertaisesti kokevat. Ikääntyvät naiset ovat ikääntyviä miehiä innokkaampia osallistumaan kuvataidenäyttelyn valmisteluihin.

6 Ikääntyvien kulttuuritoiminnan yksilöllisistä ja yhteiskunnallisista merkityksistä

6.1 Aktiivisen kulttuuritoiminnan hyödyllisyys ja vaikutukset ikääntyville

Kuva 7. Aktiivisen kulttuuritoiminnan hyödyllisyys ikääntyvien kokemana.

6.1.1 Mielialavaikutukset

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 91 prosenttia on sitä mieltä, että aktiivinen kulttuuritoiminta vaikuttaa vähintään jonkin verran hyödyllisesti ikääntyvän mielialaan. Loput 9 prosenttia on sitä mieltä, että tällaista vaikutusta ei ole lainkaan tai ei juuri lainkaan. Positiivisia mielialavaikutuksia korostavat paitsi kulttuuriin yleisesti myönteisesti suhtautuvat myös järjestötoimijat. Erityisesti ne ikääntyvät, jotka osallistuvat luonnonsuojelualan, sosi-
aali- ja terveysalan ja uskonnon alan järjestötoimintaan, kokevat mielialavaikutukset tärkeiksi.

Vertailtaessa ikääntyvien siviilisäätymiä, voidaan todeta, että lesket ja eronneet arvostavat aktiivisen kulttuuritoiminnan hyötyjä enemmän kuin naimattomat. Myös korkeasti koulutetut, elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla asuneet ja 58–66-vuotiaat

ikäntyvät pitävät kulttuuritoiminnan mielialahyötyjä suurempina kuin alhaisesti koulutetut, elämänsä aikana vain 1–2 paikkakunnalla asuneet ja 67–76-vuotiaat. Pahimpia positiivisten mielialavaikutusten kokemista ehkäiseviä tekijöitä näyttävät olevan naimattomuus ja yleinen passiivisuus.

6.1.2 Vaikutukset sosiaalisten suhteiden ylläpitoon

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 88 prosenttia on sitä mieltä, että aktiivinen kulttuuri-toiminta vaikuttaa vähintään jonkin verran hyödyllisesti ikääntyvän sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Loput 12 prosenttia on sitä, mieltä, että tällaista vaikutusta ei ole lainkaan tai ei juuri lainkaan. Positiivisia sosiaalisia vaikutuksia korostavat paitsi kulttuuriin yleisesti myönteisesti suhtautuvat myös järjestötoimijat. Erityisesti ne ikääntyvät, jotka osallistuvat luonnonsuojelualan, sosiaali- ja terveysalan, maaseutuneuvonnan, uskonnon alan ja ammattiyhdistysalan järjestötoimintaan, kokevat sosiaaliset vaikutukset tärkeiksi.

Aktiivisen kulttuuritoiminnan positiivisia sosiaalisia vaikutuksia korostavat mieluummin ne ikääntyvät, jotka arvioivat itsensä varakkaiksi ja terveiksi kuin ne, jotka arvioivat itsenä köyhiksi ja sairaiksi. Lisäksi on niin, että naiset ja elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla asuneet ikääntyvät arvostavat kulttuuritoiminnan positiivisia vaikutuksia enemmän kuin miehet ja korkeintaan kahdella paikkakunnalla elämänsä aikana asuneet.

6.1.3 Koetut terveysvaikutukset

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 86 prosenttia on sitä mieltä, että aktiivinen kulttuuri-toiminta vaikuttaa vähintään jonkin verran hyödyllisesti ikääntyvän terveyteen. Loput 14 prosenttia on sitä, mieltä, että tällaista vaikutusta ei ole lainkaan tai ei juuri lainkaan. Positiivisia terveysvaikutuksia korostavat erityisryhmänä eronneet, joista kyselyvastausten perusteella täydet 100 prosenttia arvioi aktiivisen kulttuuritoiminnan terveysvaikutukset positiivisiksi. Leskilläkin vastaava osuus on 92 prosenttia. Muita kulttuuritoiminnan terveysvaikutuksia korostavia ikääntyvien ryhmiä ovat kulttuuriin yleisesti myönteisesti suhtautuvat ja järjestötoimijat. Erityisesti ne ikääntyvät, jotka osallistuvat sosiaali- ja terveysalan ja luonnonsuojelualan järjestötoimintaan, kokevat terveysvaikutukset tärkeiksi.

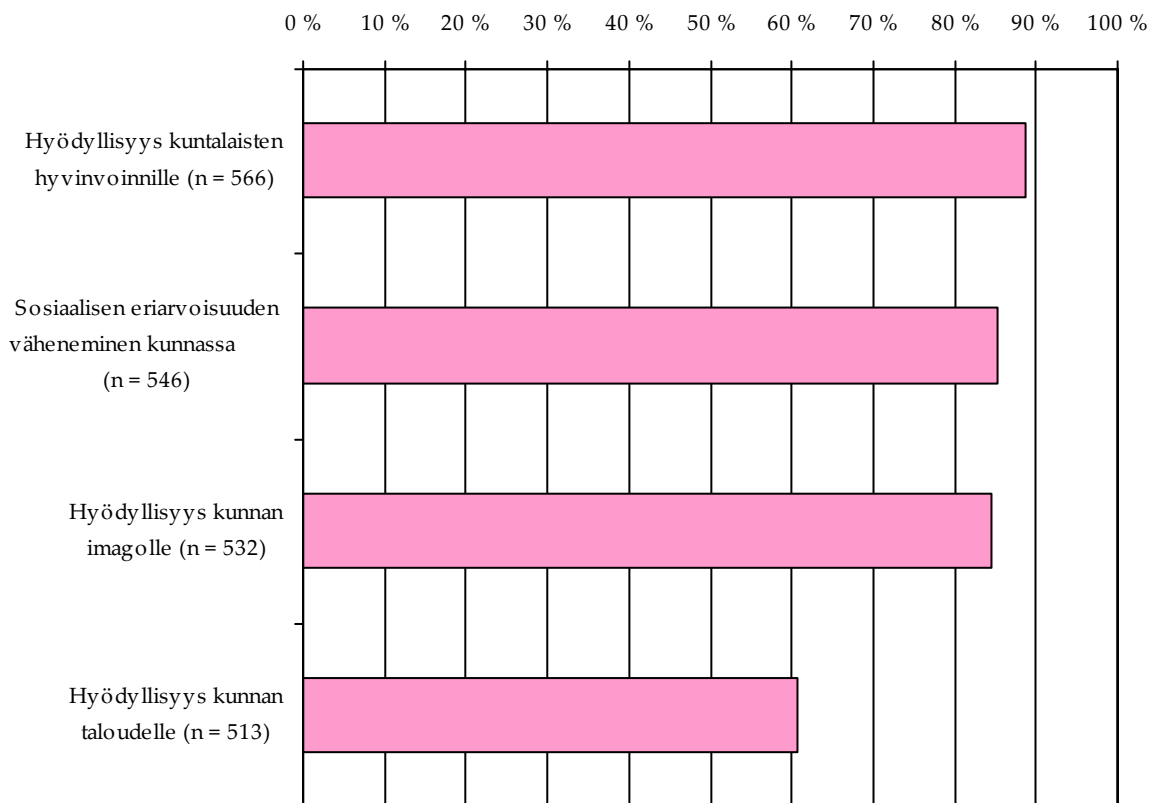
Koulutukseltaan kulttuuritoiminnan terveysvaikutuksia arvostavat ikääntyvät ovat mieluummin keskitason tai korkean tason koulutuksen kuin alhaisen koulutustason hankkineita. Ne, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa keskinkertaiseksi, arvostavat kulttuurin terveysvaikutuksia vähemmän kuin ne, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa hyväksi tai huonoksi. Naiset arvostavat kulttuuritoiminnan terveysvaikutuksia enemmän kuin miehet. Pahimmat positiivisten terveysvaikutusten kokemista ehkäisevät tekijät näyttävät olevan yleinen passiivisuus ja alhainen koulutustaso.

6.1.4 Vaikutukset tarpeellisuuden tunteeseen

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 81 prosenttia on sitä mieltä, että aktiivinen kulttuuri-toiminta vaikuttaa vähintään jonkin verran hyödyllisesti ikääntyvän kokemaan tarpeelli-suuden tunteeseen. Loput 19 prosenttia on sitä, mieltä, että tällaista vaikutusta ei ole lain-kaan tai ei juuri lainkaan. Positiivisia tarpeellisuusvaikutuksia korostavat paitsi kulttuuriin yleisesti myönteisesti suhtautuvat myös järjestötoimijat. Erityisesti ne ikääntyvät, jotka osal-listuvat luonnonsuojelualan, sosiaali- ja terveysalan ja politiikan alan järjestötoimintaan, kokevat tarpeellisuusvaikutukset tärkeiksi.

Naiset ja elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla asuneet ikääntyvät arvostavat kulttuuritoiminnan positiivisia, tarpeellisuuden tunteen ylläpitämiseen kohdis-tuvia vaikutuksia enemmän kuin miehet ja korkeintaan kahdella paikkakunnalla elämänsä aikana asuneet. Yleinen passiivisuus näyttää olevan keskeisin taustatekijä tilanteessa, jossa ikääntyvä ei koe kulttuuritoiminnalla olevan myönteistä, tarpeellisuuden tunteeseen koh-distuvaa vaikutusta.

6.2 Laajamittaisen ikääntyvien kulttuuritoiminnan hyödyllisyys kunnalle

Kuva 8. Laajamittaisen ikääntyvien kulttuuritoiminnan hyödyllisyys kunnalle ikääntyvien kokemana.

6.2.1 Hyödyllisyys kuntalaisten hyvinvoinnille

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 89 prosenttia on sitä mieltä, että ikääntyvän väestön laajamittainen osallistuminen kulttuuritoimintaan lisää kuntalaisten hyvinvointia vähintään jonkin verran. Loput eli 11 prosenttia vastanneista on sitä mieltä, että tällaista hyötyä ei ole juurikaan tai ei lainkaan. Positiivisia hyvinvointivaikutuksia korostavat paitsi kulttuuriin yleisesti myönteisesti suhtautuvat myös järjestötoimijat. Erityisesti ne ikääntyvät, jotka osallistuvat luonnonsuojelualan ja politiikan alan järjestötoimintaan, kokevat hyvinvointivaikutukset tärkeiksi.

Siviilisäädystä eronneet ja lesket ja sukupuolista naiset kokevat ikääntyvien kulttuuritoiminnan kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeämmäksi kuin naimattomat ja miehet. Myös asuminen elämän aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla samoin kuin asuminen taajamassa näyttävät olevan tilastollisessa yhteydessä siihen, että ikääntyvien kulttuuritoiminta koetaan kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeäksi. Pahimmat hyödyn kokemista ehkäisevät taustatekijät ovat naimattomuus ja yleinen passiivisuus.

6.2.2 Sosiaalisen eriarvoisuuden väheneminen kunnassa

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 85 prosenttia on sitä mieltä, että ikääntyvän väestön laajamittainen osallistuminen kulttuuritoimintaan vähentää sosiaalista eriarvoisuutta kunnassa vähintään jonkin verran. Loput 15 prosenttia vastanneista on sitä mieltä, että tällaista hyötyä ei ole havaittavissa juurikaan tai ei lainkaan. Eniten yhdenvertaisuushyötyjä korostavat eronneet ja järjestötoimintaan, erityisesti luonnonsuojelualan järjestötoimintaan, osallistuvat ikääntyvät.

Ikääntyvien kulttuuritoiminnan yhdenvertaisuushyötyjä korostavat ovat mieluummin taloudellisen tilanteensa joko huonoksi tai hyväksi kuin keskinkertaiseksi arvioivia. Samoin he ovat usein korkeasti koulutettuja ja elämänsä aikana useammalla kuin kahdella paikkakunnalla asuneita. Pahimmat yhdenvertaisuushyödyn kokemista ehkäisevät taustatekijät ovat yleinen passiivisuus ja naimattomuus.

6.2.3 Hyödyllisyys kunnan imagoille

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 85 prosenttia on sitä mieltä, että ikääntyvän väestön laajamittainen osallistuminen kulttuuritoimintaan parantaa kunnan imagoa vähintään jonkin verran. Loput 15 prosenttia vastanneista on sitä mieltä, että tällaista hyötyä ei ole havaittavissa juurikaan tai ei lainkaan. Imagohyötyjä korostavat eniten eronneet ja järjestötoimintaan, erityisesti luonnonsuojelualan järjestötoimintaan ja kotipaikkakeskeiseen järjestötoimintaan, osallistuvat ikääntyvät.

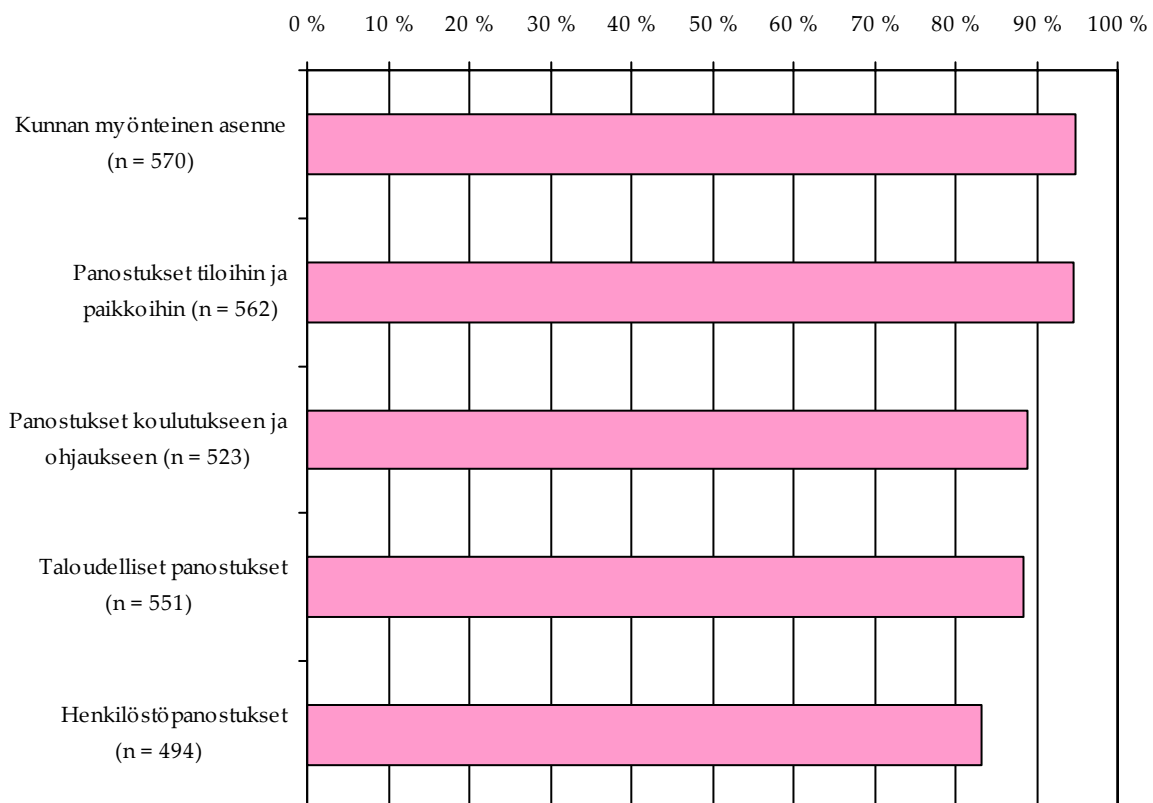
Imagohyötyjen korostajat kokevat itsensä usein yleisesti aktiivisiksi ja terveiksi. Pahimmat imagohyötyjen kokemista ehkäisevät taustatekijät ovat yleinen passiivisuus, naimattomuus ja huonoksi koettu terveydentila.

6.2.4 Hyödyllisyys kunnan taloudelle

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä vain 61 prosenttia on sitä mieltä, että ikääntyvän väestön laajamittainen osallistuminen kulttuuritoimintaan parantaa kunnan taloutta vähintään jonkin verran. Loput 39 prosenttia on sitä mieltä, että tällaista hyötyä ei ole havaittavissa juurikaan tai ei lainkaan. Taloudellisia hyötyjä korostavat eniten järjestötoimintaan, erityisesti luonnonsuojelualan järjestötoimintaan, osallistuvat ikääntyvät.

Naiset ymmärtävät miehiä paremmin ikääntyvien kulttuuritoiminnan taloudellisen hyödyllisyyden. Samoin ne ikääntyvät, jotka ovat elämänsä aikana asuneet useammalla kuin kahdella paikkakunnalla ja ne, jotka asuvat tällä hetkellä 6 000–19 999 asukkaan kunnassa, näkevät ikääntyvien kulttuuritoiminnan taloudelliset hyödyt suuremmiksi kuin ne ikääntyvät, jotka ovat elämänsä aikana asuneet korkeintaan kahdella paikkakunnalla ja ne, jotka asuvat tällä hetkellä alle 6 000 asukkaan kunnassa. Pahin taloudellisten hyötyjen kokemista ehkäisevä taustatekijä on yleinen passiivisuus.

6.3 Kunnan erilaisten panostusten tärkeys ikääntyvien kulttuuritoiminnan kehittämisessä

Kuva 9. Kunnan erilaisten panostusten tärkeys kulttuuritoiminnan kehittämisessä ikääntyvien kokemana.

6.3.1 Kunnan myönteinen asenne

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 95 prosenttia pitää kunnan myönteistä asennoitumista vähintään melko tärkeänä panostuksena ikääntyvien kulttuuritoiminnan kehittämisessä. Loput 5 prosenttia on sitä mieltä, että tällainen panostus ei ole joko kovin tai ei lainkaan tärkeä. Tutkimusaineistoon kuuluvista ikääntyvistä nuorimmat eli 58–64-vuotiaat, korkeasti koulutetut ja itsensä yleisesti aktiiviseksi kokevat korostavat kunnan asennoitumisen merkitystä, kun taas niiden, jotka ovat epätietoisempia omasta aktiivisuudestaan/passiivisuudestaan, jotka ovat alhaisesti koulutettuja ja jotka ovat iältään 65–76-vuotiaita, voidaan sanoa väheksyvän kunnan asennoitumisen merkitystä ikääntyvien kulttuuritoiminnan kehittämisessä.

6.3.2 Panostukset tiloihin ja paikkoihin

Kunnan panostukset tiloihin ja paikkoihin ovat tutkimuksen kohteena olevien ikääntyvien mielestä yhtä tärkeitä kulttuuritoiminnan kehittämispanostuksia kuin kunnan myönteinen asennoituminen. Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 95 prosenttia pitää tilojen ja paikkojen kehittämistä vähintään melko tärkeänä panostuksena ikääntyvien kulttuuritoiminnan kehittämisessä. Loput 5 prosenttia on sitä mieltä, että tällaiset panostukset eivät ole joko kovin tai eivät lainkaan tärkeitä. Kulttuuritoiminnan tiloihin ja paikkoihin kohdistuvia panostuksia arvostavat ikääntyvistä erityisesti maaseutuneuvonnan sekä kulttuuri- ja taidealan järjestötoimintaan osallistuvat, korkeasti koulutetut, nuorimmat eli 58–66-vuotiaat sekä sellaiset ikääntyvät, joiden ystäväpiirissä ei ole sukulaisia. Ne ikääntyvät, jotka ovat epätietoisia omasta aktiivisuudestaan/passiivisuudestaan, jotka ovat yli 66-vuotiaita ja joilla on suppea tuttavapiiri, eivät ole yhtä vakuuttuneita tiloihin ja paikkoihin kohdentuvien panostusten tärkeydestä kuin muut ikääntyvät.

6.3.3 Panostukset koulutukseen ja ohjaukseen

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 89 prosenttia pitää koulutuksen ja ohjauksen kehittämistä vähintään melko tärkeänä panostuksena ikääntyvien kulttuuritoiminnan kehittämisessä. Loput 11 prosenttia on sitä mieltä, että tällaiset panostukset eivät ole joko kovin tai eivät lainkaan tärkeitä. Kulttuuritoiminnan koulutukseen ja ohjaukseen kohdistuvia panostuksia arvostavat ikääntyvistä erityisesti maaseutuneuvonnan sekä kulttuuri- ja taidealan järjestötoimintaan osallistuvat, itsensä terveeksi ja aktiiviseksi kokevat, laajan tuttavapiirin omaavat sekä sellaiset ikääntyvät, joiden ystäväpiirissä ei ole sukulaisia.

Naiset ja elämänsä aikana parisuhteessa eläneet ikääntyvät arvostavat koulutuspanostuksia enemmän kuin miehet ja elämänsä naimattomana eläneet. Pahin koulutuspanostusten arvostamista ehkäisevä taustatekijä on huono koettu terveydentila.

6.3.4 Taloudelliset panostukset

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 88 prosenttia pitää kunnan taloudellisia panostuksia ikääntyvien kulttuuritoiminnan kehittämiseen vähintään melko tärkeinä. Loput 12 prosenttia on sitä mieltä, että tällaiset panostukset eivät ole joko kovin tai eivät lainkaan tärkeitä. Taloudellisia panostuksia pitävät tärkeinä järjestötoimintaan, erityisesti ammattiyhdistystoimintaan, eläkeläisjärjestötoimintaan, maaseutuneuvontaan, kotipaikkakeskeiseen järjestötoimintaan, liikuntajärjestötoimintaan sekä kulttuuri- ja taidealan järjestötoimintaan osallistuvat ikääntyvät. Itsensä aktiiviseksi ja terveeksi kokevat ikääntyvät arvostavat kunnan taloudellisia panostuksia ikääntyvien kulttuuritoimintaan enemmän kuin ne ikääntyvät, jotka ovat epätietoisia omasta aktiivisuudestaan/passiivisuudesta ja jotka kokevat terveydentilansa huonoksi.

6.3.5 Henkilöstöpanostukset

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 83 prosenttia pitää kunnan henkilöstöpanostuksia ikääntyvien kulttuuritoiminnan kehittämiseen vähintään melko tärkeinä. Loput 17 prosenttia on sitä mieltä, että tällaiset panostukset eivät ole joko kovin tai eivät lainkaan tärkeitä. Henkilöstöpanostuksia pitävät tärkeinä ikääntyvistä erityisesti korkeasti koulutetut, naiset sekä ne ikääntyvät, joilla ei ole ystäväpiirissään sukulaisia. Keskitason koulutuksen (lukion tai ammattikoulun) suorittaneet, elämänsä aikana korkeintaan kahdella paikkakunnalla asuneet ja miessukupuolta edustavat ikääntyvät suhtautuvat kunnan henkilöstöpanostuksiin muita ikääntyviä kielteisemmin.

7 Yhteenveto

7.1 Ikääntyvien kulttuurinen aktiivisuus

Järjestötoimintaan osallistuminen osoittautui tutkimuksessa hyväksi ikääntyvien yleisen aktiivisuuden mittariksi. Kyselyyn vastanneista 58–76-vuotiaista ikääntyvistä 35 prosenttia osallistuu kulttuuri- tai taidealan järjestötoimintaan, 69 prosenttia laajasti määritellyn kulttuurialan (ks. luku 4.1) järjestötoimintaan ja 73 prosenttia järjestötoimintaan ylipäätään. Suureen osallistumisaktiivisuuteen liittyviä ikääntyvien taustatekijöitä ovat hyvä koettu terveydentila, korkea koulutustaso, asuminen alle 6 000 asukkaan kunnassa ja haja-asutusalueella sekä korkea ikä suhteessa muihin kyselyyn vastanneisiin. Osallistumispassiivisuuden suurimpia selittäjiä näyttävät olevan huono koettu terveydentila, eronneisuus ja asuminen taajamassa. Taloudellisilla voimavaroilla ei tutkimustulosten perusteella ole vaikutusta siihen, osallistuuko ikääntyvä kulttuurialan järjestötoimintaan vai ei.

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 32 prosenttia haluaa osallistua säännöllisesti kulttuuri-toimintaan. Tätä osuutta voidaan pitää sellaisena kulttuuritoimijoiden aktivistijoukkona, joka on helposti saatavissa mukaan paikallisen kulttuurin kehittämiseen. Sen sijaan niitä 12 prosenttia, jotka eivät halua koskaan osallistua kulttuuritoimintaan, on hyvin vaikeaa jos ei mahdotonta aktivoita paikallisen kulttuurin kehittämiseen. Kulttuuriaktivistien tyypillisiä piirteitä ovat korkea koulutustaso, hyvä arvioitu taloudellinen tilanne, asuminen elämän aikana usealla paikkakunnalla ja naissukupuoli. Kulttuurin "vastustamiseen" näyttävät sen sijaan johtavan huono arvioitu taloudellinen tilanne, alhainen koulutustaso, elämänaikainen asuminen vain 1–2 paikkakunnalla ja miessukupuoli. Fyysis-henkisillä voimavaroilla, kuten terveydellä, ei näytä olevan vaikutusta mainitulla tavalla mitattuun kulttuuriseen aktiivisuuteen.

Toimiminen oman kylän tai oman asuinalueen kulttuuririennöissä on mieluista valtaosalle eli 79 prosentille kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Sen sijaan kulttuuritoiminnan laajentaminen koko kunnan, seutukunnan, maakunnan tai koko maan tasolle houkuttelee huomattavasti pienempää osaa ikääntyviä. Oman kylän tai asuinalueen ulkopuolella tapahtuvasta kulttuuritoiminnasta ovat kiinnostuneimpia vielä työelämässä mukana olevat, korkeasti koulutetut, terveytensä hyväksi kokevat ja elämänsä aikana useilla paikkakunnilla asuneet ikääntyvät. Alhaisesti koulutetut, elämänsä aikana vain 1–2 paikkakunnalla asuneet ja terveytensä huonoksi kokevat ikääntyvät ovat haluttomimpia laajentamaan kulttuurista osallistumisestaan oman kylänsä tai asuinalueensa ulkopuolelle.

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 83 prosenttia osallistuu mielellään kulttuuritoimintaan muiden samanikäisten ikääntyvien kanssa. Tällaisten ikääntyvien keskuudessa näyttää olevan halukkuutta ylläpitää iän mukaisia sosiaalisia raja-aitoja. Myös naiset ja elämänsä aikana monilla paikkakunnilla asuneet ovat halukkaampia osallistumaan kulttuuritoimintaan samanikäisten kanssa kuin miehet ja elämänsä aikana vain 1–2 paikkakunnalla asuneet. Toisenikäisten eli tämän tutkimuksen tapauksessa keski-ikäisten, nuorten ja lasten kanssa haluaa osallistua kulttuuritoimintaan 53–74 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Tällä tavalla suhtautuvia ovat mieluummin työelämässä mukana olevat, naissukupuolta

edustavat, korkeasti koulutetut ja nuorimmat ikääntyvät kuin miessukupuolta edustavat, vanhimmat, alhaisesti koulutetut ja eläkkeellä olevat ikääntyvät.

Yleisen kulttuurisen aktiivisuuden lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin ikääntyvien harrastamisaktiivisuutta joissakin suppeammissa kulttuurimuodoissa. Liikuntaa tai ulkoilua harrastaa lähes 100 prosenttia, kirjojen lukemista 90 prosenttia, käsitöitä 81 prosenttia, kirjoittamista 60 prosenttia, musiikkia 59 prosenttia ja kuvataidetta 25 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Näiden kulttuurimuotojen harrastaja-aktivistien taustatekijöihin kuuluvat korkea koulutustaso, naissukupuoli, hyvä koettu terveydentila ja asuminen elämän aikana monilla paikkakunnilla. Sen sijaan miehet, elämänsä aikana vain 1–2 paikkakunnalla asuneet, alhaisesti koulutetut ja terveytensä huonoksi kokevat harrastavat kyseisiä kulttuurimuotoja keskimääräistä harvemmin.

7.2 Ikääntyvien valmius paikallisen kulttuurin kehittämiseen

Yli puolet kyselyyn vastanneista ikääntyvistä on valmis hyödyntämään useimpia erilaisia voimavarojaan paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämisessä. Elämäkokemustaan on valmis hyödyntämään 65, ammattitaitoaan 55, ajankäyttöään 52 ja sosiaalisia suhteitaan 51 prosenttia kyselyyn vastanneista. Sen sijaan taloudellisiin, paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämiseen kohdentuviin panostuksiin on valmis ainoastaan 16 prosenttia kyselyyn vastanneista. Kaiken kaikkiaan voidaan empiiristen tulosten perusteella sanoa, että ikääntyvien erilaiset taloudelliset-symboliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja fyysis-henkiset voimavarat ja niiden hyödyntämisvalmiudet kietoutuvat melko tiukasti toisiinsa. Näin ollen erilaisten voimavarojen erottelua on syytä pitää vain heuristisena, ymmärtämistä helpottavana jakona eikä esimerkiksi tulevien kehittämistoimenpiteiden painopisteiden määrittelyperustana. Voimavarojen hyödyntämisvalmiuteen liittyviä tärkeimpiä ikääntyvien taustatekijöitä ovat korkea koulutustaso, hyväksi koettu terveydentila, loma- tai kakkosasumisen harjoittaminen, työelämässä mukana oleminen, asuminen elämän aikana monilla paikkakunnilla ja hyväksi arvioitu taloudellinen tilanne. Pahimmat voimavarojen hyödyntämistä estävät taustatekijät näyttävät olevan huonoksi koettu terveys, alhainen koulutustaso, asuminen elämän aikana vain 1–2 paikkakunnalla ja huonoksi arvioitu taloudellinen tilanne.

Erilaiset paikallisen kulttuurin muodot kiinnostavat ikääntyviä vaihtelevassa määrin. Paikalliskulttuuritapahtuman järjestämisestä on kiinnostunut 46 prosenttia, sukututkimuspiiriin osallistumisesta 42 prosenttia, perinnepiiriin osallistumisesta 39 prosenttia, museotoimintaan osallistumisesta 30 prosenttia, kylä- tai kaupunginosakirjan teosta 28 prosenttia, musiikkiesityksen valmistelusta 25 prosenttia, teatteriesityksen valmistelusta 23 prosenttia ja kuvataidenäyttelyn valmistelusta 21 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Tällaisen paikallisen kulttuurin kehittämiseen kohdentuvan kiinnostuneisuuden taustatekijöitä ikääntyvien keskuudessa ovat korkea koulutustaso, työelämässä mukana oleminen, hyväksi koettu terveydentila, asuminen haja-asutusalueella tai alle 6 000 asukkaan kunnassa sekä eronneisuus. Merkittäviä kiinnostusta ehkäiseviä tekijöitä näyttävät olevan huono terveys, alhainen koulutustaso, asuminen kerros- tai rivitalossa, taajamassa tai vähintään 6 000 asukkaan kunnassa sekä leskeys ja naimattomuus.

7.3 Kulttuuritoiminnan arvostus

Kyselyyn saatujen vastausten perusteella kulttuuri on ikääntyville erittäin tärkeä elämän ja toiminnan kenttä. Kulttuuritoiminta koetaan hyödylliseksi sekä ikääntyvälle itselleen että myös koko yhteiskunnalle.

Kyselyyn vastanneista ikääntyvistä 91 prosenttia on sitä mieltä, että aktiivinen kulttuuritoiminta vaikuttaa hyödyllisesti ikääntyvän mielialaan, 88 prosenttia korostaa hyödyllisiä vaikutuksia sosiaalisten suhteiden ylläpitoon, 86 prosenttia terveysvaikutuksia ja 81 prosenttia vaikutuksia tarpeellisuuden tunteeseen. Näitä yksilöllisiä vaikutuksia korostavat erityisesti lesket, eronneet, korkeasti koulutetut, taloudellisen tilanteensa hyväksi arvioivat ja naissukupuolta edustavat ikääntyvät. Sen sijaan alhaisesti koulutetut, taloudellisen tilanteensa huonoksi arvioivat, elämänsä aikana vain 1–2 paikkakunnalla asuneet, miessukupuolta edustavat ja naimattomat suhtautuvat aktiivisen kulttuuritoiminnan hyödyllisiin yksilöllisiin vaikutuksiin keskimääräistä maltillisemmin.

Mitä tulee laajamittaisen ikääntyvien kulttuuritoiminnan hyödyllisyyteen kunnan näkökulmasta, niin valtaosa kyselyyn vastanneista ikääntyvistä myöntää hyödyllisyyden. Kuntalaisiin kohdistuvia hyvinvointivaikutuksia korostaa 89 prosenttia, sosiaalisen eriarvoisuuden vähenemistä ja kunnan imagohyötyjä 85 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Sen sijaan ikääntyvien kulttuuritoiminnan kuntatalouteen kohdistuviin hyötyihin uskoo vain 61 prosenttia kyselyyn vastanneista. Kunnallisia hyötyjä korostavat ikääntyvistä erityisesti eronneet, elämänsä aikana monilla paikkakunnilla asuneet, naiset ja lesket. Tyyppillisiä kunnallisten hyötyjen väheksyjä puolestaan ovat naimattomat, elämänsä aikana 1–2 paikkakunnalla asuneet ja alle 6 000 asukkaan kunnassa asuvat ikääntyvät.

Vaikka kyselyyn vastanneet ikääntyvät eivät ole kovin halukkaita henkilökohtaisiin, paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämiseen kohdentuviin taloudellisiin panostuksiin, he arvostavat kuitenkin kunnan panostuksia ikääntyvien kulttuuritoiminnan kehittämiseen. Kunnan myönteistä asennetta ja panostuksia tiloihin ja paikkoihin arvostaa 95 prosenttia, koulutukseen ja ohjaukseen kohdistuvia panostuksia 89 prosenttia, taloudellisia panostuksia 88 prosenttia ja henkilöstöpanostuksia 83 prosenttia kyselyyn vastanneista ikääntyvistä. Kunnan panostuksia korostavat ikääntyvistä erityisesti korkeasti koulutetut, ne, joiden ystäväpiirissä ei ole sukulaisia, terveydentilansa hyväksi kokevat, naiset ja tutkimuksen kohteena olevista nuorimmat. Suhteellisesti vähemmän kunnallisia panostuksia arvostavat alhaisesti koulutetut, terveydentilansa huonoksi kokevat, ne, joilla on sukulaisia ystäväpiirissä, ja tutkimuksen kohteena olevista vanhimmat.

7.4 Onko hyödyntämätöntä potentiaalia?

Jos jatketaan tutkimustulosten yleistämistä ja yritetään ottaa huomioon aineiston jonkinasteista vinoutumista kulttuurimyönteisten ikääntyvien suuntaan, voidaan todeta, että Suomen maaseutukunnissa asuvista 60–75-vuotiaista ikääntyvistä noin 30 prosenttia on jo tällä hetkellä kulttuurisesti aktiivisia. Noin 20 prosenttia ikääntyvistä on toivottomia tapauksia siinä mielessä, että kulttuuritoiminta ei kiinnosta heitä lainkaan. Jäljelle jäävä potentiaalinen

aktiivoinnin kenttä on verrattain suuri: 50 prosenttia 60–75-vuotiaista ikääntyvistä. Tutkimusaineiston perusteella on hyvin vaikea sanoa mitään kovin yleispätevää ikääntymistä koskevien aktiivisuus-, irtaantumis- ja jatkuvuusteorioiden keskinäisestä paremmuudesta ikääntymisprosessin selittäjinä, sillä ikääntyvät näyttävät käytännössä noudattavan hyvin monenlaisia ikääntymisstrategioita.

Asenteiltaan maaseutukuntien ikääntyvät ovat kohtuullisen valmiita olemaan mahdollisen kulttuuritoiminnallisen aktiivoinnin kohteina. Yli puolet 58–76-vuotiaista ikääntyvistä on valmis panostamaan paikalliskulttuurin kehittämiseen. Poikkeuksen tästä yleissäännöstä muodostaa suhtautuminen henkilökohtaisiin taloudellisiin panostuksiin paikallisen kulttuuritoiminnan hyväksi: vain 16 prosenttia ikääntyvistä on halukas tällaisiin panostuksiin. Ikääntyvät näyttävät vielä suuressa määrin luottavan hyvinvointivaltion kustantamiin kulttuuripalveluihin. Uusliberalistisen "artisti maksaa" -periaatteen valtavirtaistamiseksi tarvitaan siis vielä asennemuokkausta ikääntyvien keskuudessa. Yleisesti ottaen kulttuuritoiminnan arvostus ikääntyvien keskuudessa on ainakin mielipiteiden tasolla hyvin suurta.

Ikääntyvien kulttuuritoiminta suuntautuu hyvin laajasti ja monimuotoisesti erilaisiin toimintoihin, joita on sivuttu tässä tutkimuksessa vain esimerkinomaisesti. Ikääntyvät ovat monenlaisia voimavaroja omaavia, kokonaisvaltaisia yksilöitä. Ikääntyviä kulttuuritoimintaan aktivoitaessa on löydettävä kunkin toiminnan edellyttämä riittävä massa ikääntyviä yksilöitä aktiivoinnin kohteeksi. Aktiivoinnin rajoitteena on otettava huomioon se seikka, että osa ikääntyvistä on harkitusti asettanut tavoitteekseen irtaantumisen esimerkiksi monista työelämän aikaisista sitoumuksista. Myös aktiivisuuden päämäärät tai rationaliteetit voivat vaihdella. Osalle ikääntyviä aktiivisuuden tavoitteena on oman ja läheisten ihmisten hyvinvoinnin välitön parantaminen. Toiset taas tavoittelevat hyvinvoinnin välittömän parantamisen lisäksi sen välillistä parantamista esimerkiksi kanavoimalla aktiivisuutensa ikääntyville tarjottavien palvelujen tuottamiseen. Tällaiset erilaiset aktiivisuuteen liittyvät rationaliteetit asettavat omia reunaehtojaan ikääntyvien aktiivoinnille.

Käytännössä kulttuuritoimintaa näyttävät harjoittavan useammin korkeasti kuin alhaisesti koulutetut. Tämä hidastanee jonkin verran mahdollisuuksia laajentaa kulttuuritoimintaa koko kansan asiaksi. Toisaalta tilanne saattaa tulevaisuudessa tältä osin parantuakin, kun ikääntyvien koulutustaso tulee kohoamaan tulevina vuosina.

Kulttuuritoimintaan osallistuminen edellyttää ikääntyvältä sitä, että hänen terveytensä on vähintään kohtalainen. Täten voidaan sanoa, että ikääntyvien terveydentilan parantaminen johtaa melko automaattisesti myös kulttuurisen aktiivisuuden lisääntymiseen.

Naiset ovat keskimäärin kiinnostuneempia kulttuuritoiminnasta kuin miehet. Maaseudun aluetaloudellisen tasapainottamisen näkökulmasta naisten kulttuuritoiminnan aktivointi on tarkoituksenmukaista, sillä monilla maaseutualueilla tarvitaan lisää nimenomaan naistyöpaikkoja tai ainakin naisten harrastuksia miehisten työpaikkojen ja miesten harrastusten rinnalle. Toisaalta olisi tärkeää saada miehiä nykyistä suuremmassa määrin mukaan kulttuuritoimintaan.

Kulttuuritoiminta on erittäin tärkeä elämänalue maaseutukunnissa asuville eronneille ikääntyville ja leskille. Kulttuuritoimintaan suuntautuminen näyttäisi toimivan eräänlaise-

na sopeutumisen edistäjänä elämäntilanteen muuttuessa avioeron tai puolison kuoleman jälkeen. Myös uudelle asuinpaikkakunnalle muuttaminen on sellainen elämän muutos, jossa kulttuuritoimintaa voidaan käyttää sopeutumisen välineenä. Näyttää siis siltä, että ikääntyvien kulttuuritoimintaan kohdistuvaa aktivointia kannattaa suunnata elämän murrosvaiheissa eläviin ikääntyviin. Sen sijaan naimattomat ja elämänsä aikana vain 1–2 paikkakunnalla asuneet ikääntyvät suhtautuvat kulttuuritoimintaan niin välinpitämättömästi, että heitä on todennäköisesti vaikea aktivoida ainakaan kovin laajasti.

Melko yllättäviä, yleistäen tehtyjä tutkimustuloksia ovat, että ikääntyvien kulttuurinen aktiivisuus ja valmius kulttuuritoimintaan ovat suurempia pienissä, alle 6 000 asukkaan kunnissa kuin 6 000–19 999 asukkaan kunnissa. Onko niin, että pienissä kunnissa talkoohenki on säilynyt pidempään vireänä kuin suurissa maaseutukunnissa? Jos suomalaisessa kunnassa palvelurakennemuutoksessa tavoitellaan esimerkiksi 20 000 asukkaan kuntayksikkökoosta, niin miten käy ikääntyvien kulttuuritoiminnan? Passivoiko suurentuva kuntakoko ikääntyviä vai jatkuuko heidän kulttuuritoimintansa entiseen malliin uudistuksista huolimatta?

Kirjallisuus

- Allardt, Erik (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. WSOY, Porvoo.
- Bourdieu, Pierre (1998). *Järjen käytännöllisyys*. Vastapaino, Tampere.
- Cumming, Elaine & William E. Henry (1961). *Growing old: the process of disengagement*. Basic Books, New York.
- Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008 (2004). *Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän julkaisu 10/2004*.
- Euroopan neuvoston direktiivi 2000/43/EY, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2000, rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta (2000).
<http://europa.eu.int/eur-lex/pri/fi/oj/dat/2000/l_180/l_18020000719fi00220026.pdf>
- Havighurst, Robert J. & Ruth Albrecht (1953). *Older people*. Longmans, Green and Co, New York.
- Heikkinen, Eino (2002). Sairauksista toimintakykyyn. *Teoksessa* Heikkinen, Eino & Marjatta Marin (toim.): *Vanhuuden voimavarat*, 13–33. Tammi, Helsinki.
- Heikkinen, Eino & Marjatta Marin (2002a; toim.). *Vanhuuden voimavarat*. Tammi, Helsinki.
- Heikkinen, Eino & Marjatta Marin (2002b). Esipuhe. *Teoksessa* Heikkinen, Eino & Marjatta Marin (toim.): *Vanhuuden voimavarat*, 6–9. Tammi, Helsinki.
- Heinonen, Jarmo (1998; toim.). *Senioriteetti voimavarana*. Gaudeamus. Helsinki.
- Hervonen, Antti & Pertti Pohjolainen (1983). *Gerontologian ja geriatrian perusteet*. 1. painos. Lääketieteellinen oppimateriaalikustantamo, Tampere.
- Ilmonen, Kari (1998). Kulttuuri alueen käyttövarana. Kulttuuripoliittikan hallitsevat ja marginaaliset diskurssit Keski-Pohjanmaalla. *Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja* 32.
- Jylhä, Marja (1990). Vanheneminen, toiminta ja vuorovaikutus. *Teoksessa* Pohjolainen, Pertti & Marja Jylhä (toim.): *Vanheneminen ja elämänkulku. Sosiaaligerontologian perusteita*, 106–134. Weilin+Göös, Helsinki.

- Jylhä, Marja (2000). Onnistunut vanheneminen ja vanhuuden muuttuvat mielikuvat. *Gerontologia* 14: 1, 43–46.
- Jyrkämä, Jyrki (1995). "Rauhallisesti alas illan lepoon"? Tutkimus vanhenemisen sosiaalisuudesta neljässä paikallisyhteisössä. *Acta Universitatis Tamperensis A* 449.
- Jyrkämä, Jyrki (2001). Vanheneminen ja vanhuus. *Teoksessa* Sankari, Anne & Jyrki Jyrkämä (toim.): *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*, 267–323. Vastapaino, Tampere.
- Järvelä, Pirkko & Pekka Junkala (2006). Seniorit maaseutukulttuurin toimijoina. *Chydenius-instituutin selvityksiä* 2/2006.
- Kainulainen, Kimmo (2000). Monimuotoinen maaseutukulttuuri. Kehittämisenäkökulmia Suupohjan ja Koillis-Savon seutukunnista. *Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisusarja A* 5.
- Karisto, Antti (1999). Vanheneminen koskee meitä kaikkia. *Sielunhoidon aikakauskirja* 11 – Vanhuus, 34–44. <<http://www.evl.fi/kkh/to/ksk/shak11/sh11-karisto.pdf> >
- Karisto, Antti (2004). Mitä on kolmas ikä? Esitelmä Järjestöjohdon sosiaali- ja terveystieteiden kehittämisfoorumissa 11.–12.2.2004. <http://www.stkl.fi/jarjestojohto_karisto.html>
- Kautto, Mikko (2004a; toim.). Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. *Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja* 33.
- Kautto, Mikko (2004b). Ikääntyneet resurssina, ikääntyminen mahdollisuutena. *Teoksessa* Kautto, Mikko (toim.): Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5, 7–23. *Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja* 33.
- Koskinen, Simo (2004). Ikääntyneiden voimavarat. *Teoksessa* Kautto, Mikko (toim.): Ikääntyminen voimavarana. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5, 24–90. *Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja* 33.
- Koskinen, Simo (2005). Ikääntymisen voimavarat gerontologisen sosiaalityön taustalla. *Gerontologia* 19: 4, 193–199.
- Kupiainen, Jari & Erkki Sevänen (1994). Esipuhe. *Teoksessa* Kupiainen, Jari & Erkki Sevänen (toim.): Kulttuurintutkimus: Johdanto, 7–8. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas* 130.
- Lemon, Bruce W., Vern L. Bengtson & James A. Peterson (1972). An exploration of the activity theory of aging: activity types and life satisfaction among in-movers to a retirement community. *Journal of Gerontology* 27: 4, 511–523.
- Liikkanen, Mirja, Riitta Hanifi & Ulla Hannula (2005; toim.). *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Tilastokeskus, Helsinki.
- Longino, Charles & Gary Kart (1982). Explicating activity theory: a formal replication. *Journal of Gerontology* 37: 6, 713–722.
- Marin, Marjatta (2000). Vanhusten sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma hyvän vanhenemisen ehtoina. *Gerontologia* 14: 1, 38–43.
- Marin, Marjatta (2002). Yhteiskunta ja hyvä vanheneminen: lähestymistapoja hyvän vanhenemisen yhteiskunnallisiin ehtoihin. *Teoksessa* Heikkinen, Eino & Marjatta Marin (toim.): *Vanhuuden voimavarat*, 89–117. Tammi, Helsinki.
- Passuth, Patricia M. & Vern L. Bengtson (1988). Sociological theories of aging: current perspectives and future directions. *Teoksessa* Birren, James E. & Vern L. Bengtson (toim.): *Emergent theories of aging*, 333–355. Springer, New York.
- Pohjolainen, Pertti (1990). Mitä on sosiaaligerontologia? *Teoksessa* Pohjolainen, Pertti & Marja Jylhä (toim.): *Vanheneminen ja elämäntulkku. Sosiaaligerontologian perusteita*, 17–59. Weilin+Göös, Helsinki.

- Putnam, Robert D. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster, New York.
- Rantamaa, Paula (1996). Aktiivisuus vanhuudessa. Katsaus "aktiivinen vanhus" -mielikuvan tuottamiseen. *Gerontologia* 10: 3, 164–170.
- Rosenqvist, Olli (2004). Maaseudun asemoituminen myöhäismodernissa yhteiskunnassa. *Acta Wasaensia* 129.
- Rosenqvist, Olli (2005). Maalaisten ja kaupunkilaisten arvoeroista Suomessa. *Terra* 117: 4, 247–264.
- Siisiäinen, Martti (2003). Yksi käsite, kaksi lähestymistapaa. Putnamin ja Bourdieun sosiaalinen pääoma. *Sociologia* 40: 3, 204–218.
- Sonkin, Leif, Tuula Petäkoski-Hult, Kimmo Rönkä & Hans Södergård (1999). Seniori 2000. Ikääntyvä Suomi uudelle vuosituhannelle. *Sitra. Julkaisu* 233.
- Tikka, Marja (1991). Pohdintoja kolmannesta iästä. *Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita* 67.
- Tornstam, Lars (1982). Resursbegreppet och åldrandet. Teoksessa Tornstam, Lars, Birgitta Odén & Alvar Svanborg: *Äldre i samhället – förr, nu och i framtiden. Del 1: Teorier och forskningsansatser*, 125–180. Liber Förlag, Stockholm.
- Tornstam, Lars (1994). Gerotranssendenssi – teoreettinen tarkastelu. *Gerontologia* 8: 2, 75–81.
- Tuorila, Helena (2004). Ikääntyvä, vanhus vai seniori? *Hyvinvointikatsaus. Tilastollinen aikakausilehti* 4/2004, 36–38.
- Vaarama, Marja, Anne Hakkarainen & Seppo Laaksonen (1999). Vanhusbarometri. *Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä* 3.
- Vakimo, Sinikka (2001). Paljon kokeva, vähän näkyvä. Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurisista käsityksistä ja vanhan naisen elämäntäytännöistä. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 818.
- Åström, Anna-Maria (2006). Kulttuuri – rakenne, sisältö vai prosessi. Teoksessa Siivonen, Katriina (toim.): *Kulttuurista kestävyyttä*, 80–88. Ethnos ry, Helsinki.

Arvoisa vastaanottaja

Chydenius-instituutti tekee tutkimusta Suomen maaseutukunnissa asuvien ikääntyvien ihmisten edellytyksistä ja toiveista olla mukana kehittämässä maaseutukulttuuria. Kyselytutkimuksen avulla pyritään saamaan tietoa ikääntyvästä väestä maaseutukulttuurin voimavarana.

Väestörekisterikeskuksen suorittaman satunnaisotannan perusteella Te olette valikoituneet mukaan tähän Chydenius-instituutin tutkimukseen 1 500 muun alle 20 000 asukkaan kunnissa asuvan joukosta.

Nyt ystävällisesti pyydämme, että osallistuisitte tutkimukseen vastaamalla kyselylomakkeen kaikkiin kysymyksiin ja postittamalla täytetty kyselylomake **25.11. mennessä** (palautuskuori ohessa, ei postimaksua). Tiedot käsitellään tilastollisesti ja ehdottoman luottamuksellisesti. Tutkimusta ja kyselyä koskeviin tiedusteluihin vastaa tarvittaessa tutkija Pekka Junkala (puh. (06) 8294318; sähköposti pekka.junkala@chydenius.fi).

Vastaamalla ja palauttamalla lomake osallistutte kilpailuun, jossa arvotaan palkinnoksi viisi Kustannusosuuskunta Länsirannikon kirjaa.

Tutkimuksen onnistumisen kannalta osallistumisenne on todella tärkeä!

Kiitos vaivannäöstänne.

Chydenius-instituutissa 1.11.2005

Ystävällisin terveisin

Kari Ilmonen
professori

Pekka Junkala
tutkija

KYSELYLOMAKE

Olkaa hyvä ja vastatkaa seuraaviin kysymyksiin ympäröimällä sopivan vastausvaihtoehdon kohdalla oleva numero ja/tai kirjoittamalla vastaus siihen varattuun tilaan. On tärkeää, että vastaatte kaikkiin kysymyksiin. Antamanne tiedot ovat luottamuksellisia.

A. OSIO

- 1. Sukupuoli**
- 1 mies
  - 2 nainen
- 2. Syntymävuotenne _____**
- 3. Oletteko**
- 1 naimaton
  - 2 naimisissa
  - 3 avoliitossa
  - 4 leski
  - 5 eronnut
- 4. Peruskoulutuksenne**
- 1 osa kansakoulua
  - 2 kansakoulu
  - 3 keskikoulu
  - 4 ylioppilas
- 5. Ammatillinen koulutuksenne**
- 1 ammattikoulututkinto
  - 2 ammatillinen opisto
  - 3 korkeakoulututkinto
  - 4 ei ole ammatillista tutkintoa
- 6. Oletteko nykyisin**
- 1 kokopäivätyössä
  - 2 osa-aikatyössä
  - 3 yrittäjä tai maatalousyrittäjä
  - 4 työtön
  - 5 eläkkeellä
- 7. Asuinlääninne**
- 1 Lapin lääni
  - 2 Oulun lääni
  - 3 Itä-Suomen lääni
  - 4 Länsi-Suomen lääni
  - 5 Etelä-Suomen lääni
  - 6 Ahvenanmaan maakunta
- 8. Asutteko**
- 1 maaseudulla tai haja-asutusalueella
  - 2 maaseututaajamassa
  - 3 esikaupunkialueella
  - 4 kaupungin keskustassa
- 9. Asutteko**
- 1 omakotitalossa
  - 2 rivi tai paritalossa
  - 3 kerrostalossa

10. Monellako eri paikkakunnalla olette asuneet elämänne aikana?

- 1 yhdellä
- 2 kahdella
- 3 3-5
- 4 5-8
- 5 yli kahdeksalla

11. Milloin muutitte nykyiselle asuinpaikkakunnallenne? Vuonna _____

12. Asutteko vuoden aikana kotipaikkakuntanne ulkopuolella loma-asunnossa tai ns. kakkosasunnossa?

- 1 yli puoli vuotta
- 2 yli kolme kuukautta
- 3 yli kuukauden
- 4 alle kuukauden
- 5 en asu

B. OSIO

---

13. Kuinka usein harrastatte?

	päivit- tään	muutamia kertoja viikossa	kerran viikossa	harvem- min kuin kerran viikossa	en koskaan
Liikuntaa ja ulkoilua	1	2	3	4	0
Kirjojen lukemista	1	2	3	4	0
Kirjoittamista	1	2	3	4	0
Käsitöitä	1	2	3	4	0
Kuvataiteita	1	2	3	4	0
Musiikkia	1	2	3	4	0
Jotain muuta, mitä? _____	1	2	3	4	

14. Kuinka usein osallistutte yhdistys- ja järjestötoimintaan?

	useita kertoja viikossa	kerran viikossa	pari kertaa kuukaudessa	harvemmin kuin kerran kuukaudessa	ei koskaan
Kulttuuri- tai taideyhdistys tai -piiri	1	2	3	4	0
Kotiseutu- tai asuinalueyhdistys, kylätoiminta tms.	1	2	3	4	0
Urheiluseura tai järjestö tai liikuntakerho	1	2	3	4	0
Uskonnollinen yhdistys tai kerho	1	2	3	4	0
Maa- ja kotitalousalojen neuvontajärjestö	1	2	3	4	0
Sitoutumaton eläkeläisjärjestö	1	2	3	4	0
Luonnon- tai ympäristösuojeluyhdistys tms.	1	2	3	4	0
Poliittinen järjestö	1	2	3	4	0
Ammattiyhdistys	1	2	3	4	0
Sosiaali- tai terveysjärjestö	1	2	3	4	0
Johonkin muuhun, mihin? _____	1	2	3	4	

15. Millaiseksi koette terveydentilanne tällä hetkellä?

- 1 erittäin hyväksi
- 2 hyväksi
- 3 keskinkertaiseksi
- 4 huonoksi
- 5 erittäin huonoksi

16. Millaiseksi henkilöksi kuvailisitte itseänne?

- 1 erittäin aktiiviseksi
- 2 melko aktiiviseksi
- 3 melko passiiviseksi
- 4 erittäin passiiviseksi
- 5 en osaa sanoa

17. Millaiseksi arvioitte taloudellisen tilanteenne tällä hetkellä?

- 1 erittäin hyväksi
- 2 melko hyväksi
- 3 tyydyttäväksi
- 4 melko huonoksi
- 5 erittäin huonoksi

18. Kuinka suuri on tuttavapiirinne (ei perheenjäsenet) eli ihmiset, joita tapaatte kutakuinkin säännöllisesti?

- 1 1-2 henkilöä
- 2 3-5 henkilöä
- 3 6-10 henkilöä
- 4 enemmän kuin 10 henkilöä
- 5 en tapaa ketään säännöllisesti

19. Kenestä tai miten ystäväpiirinne on pääasiassa muodostunut?

- 1 sukulaisista
- 2 naapureista
- 3 työtovereista (myös entisistä)
- 4 harrastusten kautta
- 5 yhdistys- ja järjestötoiminnan kautta

C. OSIO

---

20. Miten arvioisitte yleisesti halukkuuttanne osallistua lähitulevaisuudessa paikalliseen kulttuuritoimintaan?

- 1 haluaisin lisätä osallistumistani
- 2 haluaisin osallistua entiseen tapaan
- 3 haluaisin vähentää osallistumistani
- 4 en haluaisi osallistua ollenkaan
- 5 en osaa sanoa

21. Millaiset paikalliset kulttuuritoiminnot kiinnostavat teitä?

	erittäin paljon	paljon	jonkin verran	hieman	ei lainkaan
Osallistuminen paikalliskulttuuri-tapahtuman järjestämiseen	1	2	3	4	0
Osallistuminen musiikkiesityksen valmisteluun	1	2	3	4	0
Osallistuminen teatteri-esityksen valmisteluun	1	2	3	4	0
Osallistuminen kuvataidenäyttelyn valmisteluun	1	2	3	4	0

Osallistuminen kylä- tai kaupunginosa- kirjan tekoon	1	2	3	4	0
Osallistuminen museotoimintaan	1	2	3	4	0
Sukututkimuspiiri	1	2	3	4	0
Perinnepiiri	1	2	3	4	0
Jokin muu, mikä? _____	1	2	3		

22. Millainen paikalliskulttuuriin liittyvä toiminta tuntuu teille luontaisimmalta?

	erittäin paljon	paljon	jonkin verran	hieman	ei lainkaan
Muistelu ja tarinoiden kertominen	1	2	3	4	0
Kirjoittaminen	1	2	3	4	0
Musiikki	1	2	3	4	0
Kuvataide	1	2	3	4	0
Näytteleminen	1	2	3	4	0
Käsillä tekeminen	1	2	3	4	0
Jokin muu, mikä? _____	1	2	3	4	

23. Miten seuraavat seikat vaikuttavat osallistumishalukkuuteen?

	vaikuttaa erittäin paljon	vaikuttaa paljon	vaikuttaa jonkin verran	ei vaikuta juuri lainkaan	ei vaikuta lainkaan
Ajanpuute, kiire	1	2	3	4	0
Terveystila	1	2	3	4	0
Halu olla omassa rauhassa	1	2	3	4	0
Taloudellinen tilanne	1	2	3	4	0
Liikenneyhteydet	1	2	3	4	0
Sosiaaliset raja-aidat	1	2	3	4	0
Jokin muu, mikä? _____	1	2	3	4	

24. Keiden kanssa mieluiten osallistuisitte kulttuuritoimintaan?

	erittäin mielellään	mielellään	melko mielellään	ei kovin mielellään	ei lainkaan
Samanikäiset	1	2	3	4	0
Keski-ikäiset	1	2	3	4	0

Nuoret	1	2	3	4	0
Lapset	1	2	3	4	0
Jokin muu ryhmä, mikä? _____	1	2	3		

25. Miten usein olisitte halukas osallistumaan kulttuuritoimintaan?

- 1 useita kertoja viikossa
- 2 kerran viikossa
- 3 muutaman kerran kuukaudessa
- 4 satunnaisesti
- 5 ei koskaan

26. Mikä ajankohta sopisi teille parhaiten kulttuuritoimintaan?

- 1 arki-aamupäivät
- 2 arki-iltapäivät
- 3 arki-illat
- 4 viikonloput
- 5 loma-ajat

27. Jos haluatte osallistua kulttuuritoimintaan, niin millä etäisyydellä kodistanne olisitte valmis osallistumaan?

- 1 alle kilometri
- 2 1-3 kilometriä
- 3 3-10kilometriä
- 4 10-30 kilometriä
- 5 yli 30 kilometriä

28. Minkä alueen kulttuuritoimintaan osallistuisitte mieluiten?

	erittäin mielellään	mielellään	melko mielellään	ei kovin mielellään	ei lainkaan
Oman kylän tai asuinalueen sisällä	1	2	3	4	0
Naapurikylissä tai asuinalueilla	1	2	3	4	0
Koko kunnan alueella	1	2	3	4	0
Seutukunta/maakunta	1	2	3	4	0
Valtakunnallisesti	1	2	3	4	0
Jonkin muun, minkä? _____	1	2	3		

29. Millaisilla panostuksilla olisitte valmiit osallistumaan paikallisen kulttuuritoiminnan kehittämiseen?

	erittäin mielellään	mielellään	melko mielellään	ei kovin mielellään	ei lainkaan
Ajankäyttöäni hyödyntäen	1	2	3	4	0
Sosiaalisia suhteitani hyödyntäen	1	2	3	4	0
Elämäkokemustani hyödyntäen	1	2	3	4	0
Ammattitaitoani hyödyntäen	1	2	3	4	0
Eriyistaitojani hyödyntäen	1	2	3	4	0
Taloudellisin panostuksin	1	2	3	4	0
Jotenkin muuten, miten? _____	1	2	3		

D. OSIO

30. Mitä hyötyä arvioitte aktiivisesta kulttuuritoimintaan osallistumisesta olevan ikääntyvälle itselleen?

	vaikuttaa erittäin paljon	vaikuttaa pajlon	vaikuttaa jonkin verran	ei vaikuta juuri lainkaan	ei vaikuta lainkaan
Vaikutus terveyteen	1	2	3	4	0
Vaikutus mielialaan	1	2	3	4	0
Vaikutus tarpeelli- suuden tunteeseen	1	2	3	4	0
Vaikutus sosiaalisten suhteiden ylläpitoon	1	2	3	4	0
Jokin muu, mikä? _____	1	2	3		

31. Mitä hyötyä arvioitte kunnalle koituvan ikääntyvän väestön laajamittaisemmasta osallistumisesta kulttuuritoimintaan?

	hyötyy erittäin paljon	hyötyy paljon	hyötyy jonkin verran	ei juurikaan hyödy	ei hyödy lainkaan
Kunnan imagohyöty	1	2	3	4	0
Taloudellinen hyöty	1	2	3	4	0
Kuntalaisten hyvinvointi	1	2	3	4	0
Sosiaalisen eriarvoisuuden väheneminen	1	2	3	4	0
Jokin muu hyöty, mikä? _____	1	2	3		

32. Millaisia kunnan tarjoamia panostuksia pidätte tärkeänä ikääntyvien kulttuuritoiminnan kehittämiseksi?

	erittäin tärkeä	melko tärkeä	tärkeä	ei kovin tärkeä	ei lainkaan tärkeä
Taloudelliset panostukset	1	2	3	4	0
Henkilöstöpanostukset	1	2	3	4	0
Tilat ja paikat	1	2	3	4	0
Materiaalipanostukset	1	2	3	4	0
Koulutus ja ohjaus	1	2	3	4	0
Myönteinen asenne	1	2	3	4	0
Muu, mikä? _____	1	2	3		

33. KOMMENTTEJA? Kaikki mielipiteet maaseutukulttuurin kehittämisestä tai tästä tutkimuksesta ovat tervetulleita.

KIITOKSET VAIVANNÄÖSTÄ!
 Palauttakaa tämä lomake oheisessa kirjekuoressa.